

IZR. TANÜGYI ÉRTESEITŐ

Felelős szerkesztő: Stern Ábrahám.

Megjelenik minden hó 1-én. — Kiadja az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület.” — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Györi Adolf egyesületi pénztárhoz, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. A szerkesztőség címe: VII., Wesselényi-utca 44.

Tartalom: Az elemi népiskolai oktatás ingyenességéről. Irta: *Bárd Rezső*. — Törvényjavaslat az elemi népoktatás ingyenességéről. — Modern eszmék a pedagógia szolgálatában. Irta: *Vajda Géza*. — Kisebb közlemények. Közlik: *Pintér Zsigmond* és *Rózsa Ede*. — Egyesületi élet. — Nekrológ: *Wittmann Pál*. Irta: *Rózsa Ede*. — Könyvismertetések. — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek. — Hirdetések.

Az elemi népoktatás ingyenessége.

Június 3-án lett ismeretessé a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a képviselőházhoz benyújtott és „az elemi népiskolai oktatás ingyenességéről” szóló törvényjavaslat. Egyesületünk elnöksége, felismervén a törvényjavaslat nagy fontosságát és az izr. felekezeti iskolára háramló súlyos következményeit, mindjárt megjelenésekor tanulmányozta azt és mintegy permanens ülésekben vitatta meg a törvényjavaslat egyes intézkedéseit. E beható tárgyalás alapján az elnökség memorandumba foglalta súlyos aggodalmait, melyek arra vonatkoztak, hogy a törvényjavaslat harmadik paragrafusa az izr. felekezeti iskolák létérdekét sérti, iskoláinkat egyetlen anyagi alapjukban megrendíti. E memorandumban az elnökség kérés alakjában egyuttal alternatív javaslatot tett a bajok elhárítására és e paragrafus intézkedéseinek enyhítésére.

A memorandumot megjelenése után elnökségünk egy küldöttsége — *Apponyi Albert* gr. Ő Nagyméltósága távollétében — átadta *Molnár Viktor* államtitkárnak, ki azt átvette és megígérte, hogy kellő helyre juttatja. De a memorandum szövegét sokszorosítottuk is és elküldtük egy-egy példányát mindkét országos iroda elnökének, a közoktatásügyi államtitkároknak és az illetékes miniszteri tanácsosoknak, valamennyi izr. vallásu országgyűlési képviselőnek és a törvényjavaslat előadójának.

A miniszterhez benyújtott memorandum szövege a következő:

*„Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!*

Az elemi népiskolai oktatás ingyenességéről szóló és az országgyűléshez az imént benyújtott törvényjavaslat harmadik pontjában a zsidó felekezeti iskolára vonatkozólag oly intézkedést tartalmaz, mely e sikerrel működő, a magyarosítás terén nagy érdemeket szerzett, magyar tannyelvű és szellemű iskolákat létükben megingatja, fentartásukat lehetetlenné teszi és így

közvetve annyi száz derék, érdemes magyar-zsidó tanítót existenciájától megfoszt.

Ez a harmadik paragrafus a tandíjpótló államsegély alapjául egy-egy tandíjköteles tanulóra maximálisan 15, illetőleg a felvételi díj pótlásával 16 koronát állapít meg. Ez a 15 koronányi maximum a többi felekezeti iskolánál, — melyek részben vagy egészben a felekezetük iskola-alapjaiból vagy alapítványokból tartatnak fenn vagy segélyeztetnek, — *a tényleges állapotnak megfelel vagy azt túlhaladja*, de a zsidó felekezeti iskolánál a szokásos tandíj *minimumának* is alig felel meg. A minden alap és alapítvány nélkül szükölködő zsidó iskolák országszerte csak úgy állhatnak fenn és az iskolafentartó hitközségek hozzájárulása mellett is csak úgy fedezhetik a személyi és dologi kiadásokat, ha a 30—50% tandíjmentes tanulók mellett, a fizető tanulók szüleitől a 15 koronánál jóval magasabb tandíjakat szednek, amint azt Nagyméltóságod a törvényjavaslat indokolásában statisztikailag ki is mutatta. Ha most e magas tandíjjövedelem helyett a zsidó iskola csak a harmadik paragrafus szerint megállapított tandíjpótló államsegélyt fogja megkapni, úgy költségvetésében oly hiány áll majd be, mely az iskola további fentartását lehetlenné teszi, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a zsidó hívek a különböző túl magas közvetlen és közvetett egyházi adókkal annyira túl vannak terhelve, hogy ezeknek fokozását meg sem lehet már kísérelni.

De így fognak járni mindama zsidó iskolák is, melyek az 1907. XXVII. t.-c. alapján államsegélyben részesülnek, mert a fizetéskiegészítés vagy korpótlékkiegészítés fejében adott államsegély mértéke az iskola és hitközség *mai* költségvetése alapján lett megállapítva, melyben a mai magas tandíj, mint jelentékeny jövedelem, szerepel. Ha tehát ez a jövedelem a 15 koronás alapon megállapított tandíjpótlásra fog összezsugorodni, úgy a nyújtott államsegély ellenére sem lesz a hitközségeknek módjában a törvényelőirta tanítói fizetést megadni és kénytelenek lesznek iskolájukat felosztatni. Így az új törvény nemcsak, hogy kimondott célját: az eddig oktatásban nem részesülő tankötelesek iskolabajlásának előmozdítását nem fogja elérni, hanem ellenkezőleg, *a zsidó tankötelesek ezrei fognak iskola nélkül maradni; hiszen a veszedelembé sodort iskolák legtöbbje oly helységben van, hol állami és községi iskola nincs.*

A magyar zsidó tanítószág nevében tehát azon alázatos kéréssel fordulunk Nagyméltóságodhoz, kegyeskednék a törvényjavaslat harmadik paragrafusát úgy megváltoztatni, hogy a tandíjpótlás nem 15 koronás maximális alapon történjék, hanem minden iskola az utolsó három iskolaévben tényleg befolyt tandíj évi teljes átlagát kapja évről-évre tandíjpótló államsegélyképen. E kérésünk teljesítése annál is inkább lehetséges, mert Nagyméltóságod valamennyi iskolafentartónál a tényleges tandíjjövedelemnek megfelelő összeget állapított meg a törvényjavaslat indokolásában, mint fedezendő szükségletet; már pedig a 15 koronás alapon kiszámított tandíjpótló államsegély az izr. felekezeti elemi iskoláknál az indokolásban említett összeget meg sem közelítené. Csakis a törvényjavaslatnak kérésünk szerint való megváltoztatása által volna fenttartható az az anyagi egyensúly, mely az 1907. XXVII. t.-c. ered-

ményeképen alig-alig hogy létesült és csakis ez az intézkedés biztosítaná, az 1907. XXVII. t.-c. szerint megállapított államsegélyekkel együtt, a zsidó iskolák létét.

De ha Nagyméltóságod e kérésünket előttünk ismeretlen okokból nem teljesíthetné, úgy e harmadik paragrafus mai alakjában arra kényszerítené az izr. felekezeti iskolákat, hogy azok, melyek eddig államsegélyt nem kértek, a tandíjpótló államsegélyen kívül anyagi erejük elégtelensége miatt tanítóik fizetésekiegészítésére is kérjenek államsegélyt, azok pedig, melyek már eddig is kértek és kaptak államsegélyt, kénytelenek lesznek — a tandíjpótló államsegélyen kívül — az eddig kapott fizetésekiegészítési államsegély felemelését kérni.

Ezért tehát alázattal arra kérjük Nagyméltóságodat, hogy eredeti kérésünk mellőzése esetén, kegyeskedjék arról gondoskodni, hogy az új törvénynek vagy az ehhez kiadandó utasításoknak egy pontja az iskolák tandíjvesztességének *ily módon* való pótlását megengedje és szabályozza.

Nagyméltóságod sok ízben kijelentette és cselekedeteivel be is igazolta, hogy a felekezeti iskoláknak barátja és azoknak működését magasra értékeli. Nagyméltóságodnak e politikai hitvallására appellálunk, midőn aggályainknak figyelembe vételét kérjük és arra a veszedelemre rámutatunk, mellyel az új törvényjavaslat jelen alakjában az izr. felekezeti iskolákat és ezzel együtt a hazafias szellemben működő, magyar-zsidó tanítóságot fenyegeti.

E veszedelem elhárítása céljából kérésünk teljesítéseért esedezünk Nagyméltóságod előtt, újra és újra ismételve, hogy kérésünk teljesítésétől függ több száz izr. felekezeti iskola léte és sok száz magyar-zsidó tanító existenciája.“

Nagyméltóságodnak alázatos szolgái
az Orsz. Izr. Tanítóegyesület nevében:

Budapesten, 1908. június 8-án.

Hajnal Jakab,
titkár.

Stern Ábrahám,
elnök.

Az országgyűlési képviselőknek a következő levél kíséretében küldöttük el e memorandumot:

„Nagyságos Urunk!

Az elemi népoktatás ingyenességéről szóló törvényjavaslat a zsidó felekezeti iskolára vonatkozólag óriási veszedelmet rejt magában. Megvonja ez alap nélkül szükölködő iskolák egyetlen anyagi alapját, a tandíjjövedelmet, mellyel szemben a tandíjpótló államsegély révén alig egyharmad rész fog megtérülni. Ilyeténképen pedig a zsidó felekezeti iskolák legnagyobb része tönkre fog menni. Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület, mint a zsidó tanítóság összessége, egy, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjesztett és itt mellékelte folyamodványban rámutatott e veszedelemre és a törvényjavaslat sérelmes harmadik pontjának méltányos megváltoztatását sürgette.

Tisztelettel kérjük Nagyságodat, méltóztassék az itt mellékelt felterjesztésünket figyelemre méltatni, az abban foglalt kérelmet megokolásával együtt magáévá tenni, ily irányban a törvényjavaslat tárgyalásánál a képviselőházban felszólalni. Méltóztassék egyszersmind tekintélyes szavával és befolyásával mindenképen odahatni, hogy az országgyűlés a törvényjavaslat sérelmes harmadik pontját a kért módon megváltoztassa, mert jelen alakjában felekezetünk legszilárdabb védőbástyáit: a zsidó iskolákat elsöpörné és több száz magyar zsidó tanítócsaládot existenciájától megfosztana.“

Kiváló tisztelettel,
hazafias és hitrokoni üdvözlettel

Budapesten, 1908. június 8-án.

az Orsz. Izr. Tanítóegyesület nevében:

Hajnal Jakab.
titkár.

Stern Ábrahám.
elnök.

De ugyanakkor két alelnökünk, *Csukási Fülöp* és *Tolnai J. Béla* személyesen is felkeresték dr. *Kelemen Samu* országgyűlési képviselőt és részletesen előadván a memorandumban foglalt aggodalmainkat, felkérték őt, hogy ez irányban járjon közbe. Dr. *Kelemen Samu* szívélyes előzékenységgel fogadta a kérést és a tanítóság ügyét magáévá tette. Még aznap beszélt a miniszterrel, felvilágosította őt a zsidó iskolák speciális viszonyairól és a törvényjavaslatnak az izr. iskolákra nehezedő következményeiről. Aggodalmainkat tapintatos módon a függetlenségi párt azon gyűlésén is előadta, melyen a törvényjavaslatot tárgyalták. A miniszter feleletében már akkor is részben megnyugtató választ adott és a sérelmes intézkedések enyhítésére két javaslatot tett: Hogy a törvénybe egy oly szakasz felvételét fogja kérni, mely a miniszternek jogot ad, hogy kivételesen a 15 korona maximumon felül is adjon tandíjpotló segélyt és hogy megengedni és elősegíteni fogja az izr. felekezeti iskoláknak társulati iskolává való átalakulását, hogy így továbbra is tandíjat szedhessenek.

Dr. *Kelemen Samu* egyuttal másnapra külön kihallgatást is eszközölt ki egyesületünk elnöksége számára.

Június hó 11-én d. u. 4 órakor fogadta *Apponyi Albert* gróf miniszter egyesületünk küldöttségét, melyen résztvettek: *Stern Ábrahám* elnök, *Csukási Fülöp* és *Tolnai J. Béla* alelnökök, *Győri Adolf* pénztáros, *Hajnal Jakab* és *Pintér Ignác* titkárok, *Bárd Rezső* és *Biró Samu* választmányi tagok. A küldöttség szónoka, *Csukási Fülöp* a következő beszédet intézte a miniszterhez:

„Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk!

Mint az Orsz. Izr. Tanítóegyesület elnöksége, a magyar-zsidó tanítóság egyetemének képviselőjében jelentünk meg Nagyméltóságod előtt, hogy a most benyújtott törvényjavaslat fölött érzett hazafias örömnünknek adjunk kifejezést, de egyuttal megokoljuk azon aggodalmainkat, melyeket a törvényjavaslat egy-némely intézkedése keltett bennünk. Ez esetben, mint majdnem minden iskola-ügyben, felekezetünk egyeteme helyett és ennek nevében kellett megjelennünk,

mert hiszen a törvényjavaslat intézkedései első sorban a hitközségeket és így az egész felekezetet érintik, és csak másod és harmadsorban az iskolát és a tanítókat. De felekezetünket szervezetlensége bénítja meg, úgy, hogy még az ily fontos, létérdekbe vágó kérdésben sem léphet fel egyetemesen.

Az elemi népiskolai oktatás ingyenességéről szóló törvényjavaslatot már megjelenésekor az abban lefektetett elvek folytán hálás köszönettel fogadta a magyar zsidó tanítóság és helyesen értékelte azokat a fontos nemzeti és szociális szempontokat, melyek abban érvényesülnek. Átértettük azt is, hogy abban az állami eszmének az iskolaügyben való érvényesülése ismét egy újabb lépéssel haladt előre. De teljes lélekkel osztjuk Nagyméltóságodnak a törvényjavaslatban megvalósított azt a fontos szociális elvét is, mely szerint az iskola anyagi léte nem a tandíjon, tehát a több gyermekkel megáldott és amúgy is az étellel nehezebben küzködő családok hozzájárulásán épüljön fel, hanem a hitközség tagjainak összesége kell, hogy gondoskodjék az iskola fentartásáról.

De e törvényjavaslat 3. paragrafusa megdöbbenéssel töltött el bennünket, mert ennek intézkedései felekezetünk iskoláit létükben megingatják, egyetlen anyagi alapjukat megsemmisítik és végső konzekvenciában sok száz derék magyar tanítót existenciájuktól megfosztanak.

Hálás köszönettel vettük a hírt, hogy Nagyméltóságod a függetlenségi pártkörben oly kijelentést tett, hogy a zsidó iskolák speciális viszonyaira való tekintettel kivételes esetben a tandíjpótló államsegélyt fel fogja emelni. De amikor azért a kegyességért hálás köszönetet mondunk, nem hallgathatjuk el azon aggodalmunkat, melyet Nagyméltóságod azon kijelentése keltett bennünk, hogy az izr. felekezeti iskoláknak magániskolákká való átalakulását elő fogja segíteni. Mert a magán- vagy társulati iskolák jogviszonyai, amint azokat az eddigi népoktatásügyi törvények megállapítják, a tanító állását, az iskolafenttartóhoz való viszonyát és javadalmazását nem védik eléggé és így féltő, hogy ez átalakulások folytán maga az iskola is a kellő színvonal alá fog süllyedni, a tanító pedig eddigi törvénybiztosította jogaiban csorbát szenvedne.

Mindezeknél fogva ismételten kérjük Nagyméltóságodat, hogy többször tapasztalt jóindulatát érvényesítse ez alkalommal is, mert hiszen Nagyméltóságod jelenlegi magas állásában is dicsérőleg elismerte már azt a közismertényt, hogy a zsidó iskolák magyar iskolák, hogy sikeres működésükkel hazánk minden részében kiválnak, de valóságos missziót teljesítenek a nemzetiségi vidékeken, hol védőbástyái a nemzeti eszmének, a magyar szónak és kulturának.

Benyújtott memorandumunkban foglalt kérésünket Nagyméltóságod kegyes jóakarataiba ajánljuk“.

Apponyi Albert gróf miniszter a következőket válaszolta :

„Éppen mert a zsidó felekezet szervezetlenségénél fogva gyöngye, *lovagias kötelességemnek tartom pártjára állani* és minden törvényes eszközzel azon leszek, hogy a zsidó iskolák lehetőleg fönmaradjanak, hogy elismert kulturális és nemzeti hivatásukat teljesítsék; a zsidó tanítók állását és helyzetét pedig *mindenképpen* biztosítani fogom. A zsidó iskolák szervezeti hibája

abban rejlik, hogy fönnállásuk csaknem tisztán a tandíjjövedelmeken alapul. Az én célom pedig az, hogy a *törvény mintegy kényszerítse a felekezeteket, hogy az iskola terhét a hivek összessége viselje*. Hozzáértő képviselőbarátaim utólag fölvilágosítottak arról, hogy felekezetük mentségeül szolgál az, hogy csak kénytelenségből tartja így fönn iskoláit, mert a keresztény felekezetekkel ellentétben a zsidó iskola minden alapítvány, minden vagyon nélkül szükölködik. Először az volt a tervem, hogy a zsidó iskoláknak kivételes helyzetet teremtsék és azoknak részben megengedjem a tandíj szedését, de azután elállottam ettől, mert ez a nagy elven rést ütne és úgy hiszem, hogy ezt a zsidó felekezet sem szívesen venné. E helyett a törvényjavaslat részletes tárgyalásánál olyan intézkedést fogok felvételni, hogy a miniszternek jogában legyen a 15 koronás maximumon túl is tandíjkárpótlást adni olyan zsidó iskoláknak, amelyek különben nem tarthatnák fönn iskoláikat, amennyiben azok oly helyen állanak fönn, ahol sem állami, sem községi iskola nincsen. De hiszen azoknak a zsidó iskoláknak, melyek eddig elégséges tandíjjövedelmök következtében államsegélyért nem folyamodtak, módjukban van, tekintettel a tandíj elengedésével elkövetkező hiányra, *tanítóik fizetésének kiegészítése végett államsegélyért folyamodni*. Ha pedig mindez sem volna elegendő, akkor állhat elő az az eset, hogy a hitközség fönnálló iskoláját *társulativá* alakítsa át, mely felekezeti jellegét megtarthatja; s én ígérem, hogy az ilyen iskolának megadom a nyilvánossági jogot és nem vonom meg tőle az államsegélyt, noha tandíjat szedhetnek. Minden mélyebben járó reform áldozatokkal jár és így megeshetik, hogy egyik-másik iskola megszűnik és egyik-másik tanító állását fogja veszíteni. Erre vonatkozólag csak ismétlem, amit a múlt évben az 1907. XXVII. t.-c. tárgyalásánál mondtam, *hogy erkölcsi kötelességemnek fogom tartani az ilyen érdemes tanítókról gondoskodni*“.

De az emlékezetes kihallgatás, mely közel háromnegyed óráig tartott, ezzel nem ért véget. Az elhangzott beszédek után valóságos tárgyalás indult meg, melynek folyamán *Stern Ábrahám*, *Csukási Fülöp* és mások felszólalására és előterjesztésére a miniszter igen érdekes és minden irányban megnyugtató nyilatkozatokat tett. A zsidó iskolák speciális helyzetét a miniszter úgy világította meg, hogy felemlítette, hogy az 5296 róm. kath. iskola közül csak 30-ban, az 1917 református iskola közül csak 5-ben és az 1331 ág. hitv. ev. iskola közül 7-ben szednek 15 koronánál nagyobb tandíjat, míg a 467 izr. felekezeti iskola közül 350-nél is többen. Ez a tény és előterjesztésünk indította arra, hogy az ismert külön szakaszt felvétesse a törvénybe, de nem akart speciális zsidó intézkedést, mert ez nem érdeke a felekezetnek. A társulati iskolával szemben felhozott aggodalmakra a miniszter a következőket válaszolta. A felemelt tandíjpótlékon kívül minden hitközségnek első sorban módja lesz az

1868. XXXVIII. t.-c. 11. § alapján tagjainak felemelendő kultuszadójából fedezni az iskola fentartásának költségeit. Ahol ez nem lesz lehetséges, úgy módjában van a hitközségeknek az 1907. XXVII. t.-c. alapján tanítóinak fizetés- vagy korpótlék kiegészítése fedezésére államsegélyt kérni; ez különösen szól azon iskolákra, melyek az államsegélyt eddig nem vették igénybe. Ahol pedig mindez nem lesz elégséges az iskola fentartására, ott lehet majd szó az izr. hitk. iskolának társulati iskolává való átalakításáról, mely társulatnak ugyanazon tagjai lehetnek majd, mint a hitközségnek. A társulati iskoláknak pedig módjukban lesz továbbra is tandíjat szedni. Fentarthatják majd azonban felekezeti jellegüket, hiszen erre van analog precedens eset elég a róm. kath. hitfelekezethnél és ő az ilyen iskoláktól nem fogja megvonni az államsegélyt. A tanító jogviszonyát és javadalmazását illetőleg pedig annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy nem hiszi, hogy akad majd izr. hitközség, mely ezzel az átalakítással tanítója véglegesítését akarná kijátszani, avagy javadalmazását csökkenteni. A társulati iskolává való átalakítást minden egyes esetben külön fogja elbírálni és ha ez a szándék nyilvánvalóvá lenne, nem fogja az átalakítást engedélyezni. Az iskola esetleges feloszlatására vonatkozólag pedig kijelenti, hogy a tanító jogai úgy mint eddig, ezentúl is épségben maradnak és feloszlatás esetén a hitközség köteles lesz tanítójának az addig szerzett nyugdíjigény szerint munkaképtelenségéig, vagy más állás szerzéséig nyugdíjat fizetni és újabb felekezeti iskola állítása esetén a tanítót ismét alkalmazni. A kihallgatás után a miniszter azzal az ismételt kijelentéssel búcsuzott a küldöttségtől, hogy *minden törvényes eszközzel azon lesz, hogy a zsidó iskolák lehetőleg fennmaradjanak, de a tanítók állását és jogait mindenképpen biztosítani és védeni fogja.*

* * *

Junius hó 15-én és 16-án tárgyalta a képviselőház a pénzügyi és közoktatásügyi bizottságok által csak lényegtelenül módosított törvényjavaslatot. A tárgyalás folyamán Dr. *Leitner* Adolf képviselő, ki már több ízben mutatta ki a zsidó iskolaügy és a zsidó tanítóság iránt érzett igaz rokonszenvét, indítvány alakjában terjesztette be ama kérelmünket, hogy a tandíjpótló államsegély mindenkor a tényleges tandíjjövedelemnek — három évi cyklus átlaga szerint számítva — felcselezzen meg, a Ház azonban az indítványt nem fogadta el. Azt a paragrafust, mely a miniszternek felhatalmazást ad, hogy 15 korona maximumon túl is adhat kivételes esetekben tandíjpótló államsegélyt, *Kovács* Ernő képviselő terjesztette be. A törvényjavaslat tárgyalása szociális szempontból még azt a fontos változtatást hozta, hogy a Ház elfogadta dr. *Leitner* A. képviselő azon módosítását, mely szerint az 50 f. könyvtári díj elengedéséhez nem kell igazolt szegénység, elégséges ehhez egyszerű kérés vagy bejelentés. A dr. *Giesswein* Sándor képviselő indítványa alapján elfogadott ama betoldás, hogy *„egyebekben pedig az 1868. XXXVIII. t. c. 11. paragrafusának intézkedései érintetlenül hagyatnak“*, azt jelenti, hogy a felekezeti iskolát minden hitközség hivei összességének hozzájárulásából tartja fenn. Az idézett paragrafus erre vonatkozó része tudvalevőleg így szól: „A hitfelekezetek mindazon köz-

ségekben, hol híveik laknak, saját erejükből tarthatnak fenn és állíthatnak föl nyilvános népoktatási tanintézeteket; az ilyen tanintézetek felállítására és fentartására híveik anyagi hozzájárulását a saját képviselők által meghatározandó módon és arányban ezentúl is igénybe vehetik.“

A törvényjavaslatot abban a szövegben, ahogy azt a képviselőház elfogadta és ahogy július hó 3.-án a főrendiház elé került, lapunk mai számában egész terjedelmében közöljük. Ebben az alakjában fog az szentesített is.

*

A zsidó iskola nagyobb válságot még nem ért, mint amilyenbe ez a törvény fogja sodorni. Még jelen enyhébb alakjában és a miniszter kijelentéseit is a gyakorlatban érvényesülendő elveknek tekintve, azt kell mondanunk, hogy ez a törvény az izr. iskolák eddigi anyagi alapját megrendíti és így létüket támadja. Az izr. iskolák anyagi alapja eddig a tandíjjövedelem volt. Érdekesen világítják ezt meg a törvényjavaslat indokolásából vett következő adatok:

Az elemi népiskolákban az 1904/5-ik tanévben összesen 2,422.222 kor. tandíj folyt be, még pedig az 1993 állami elemi népiskolában 185.308 kor.; az 1449 községi elemi népiskolában 246.875 kor.; az 5296 róm. kath. felekezeti népiskolában 675.680 kor.; a 3 örmény kath. népiskolában 1040 kor.; az 1987 gör. kath. népiskolában 45.918 kor.; az 1917 református népiskolában 364.976 kor.; az 1331 ág. hitv. ev. népiskolában 299.976 kor.; az 1725 gör. népiskolában 18.661 kor.; a 36 unitárius népiskolában 3.900 kor.; végre a 467 izr. népiskolában 579.888 korona.

Ez a tandíjjövedelem most a tandíjpótló államsegély révén az izr. felekezeti iskoláknál átlag egy harmadra fog redukálódni. A másik két harmadát most a hitközségeknek valamelyes módon pótolniok kell, hogy iskolájukat fenntarthassák és annak költségeit fedezhessék.

E jövedelemcsökkenés pótlására a törvény rendelkezése, de a szociális szempontok folytán is a leghelyesebb út az, hogy a hitközség a kultuszadónak megfelelő felemelése által nyerjen elegendő jövedelmet. A tandíj alapján véve nem egyéb mint iskolaadó, melyet azonban a több gyerekes családok, tehát a községnek azon tagjai fizetnek, kik legtöbbször éppen családjuk nagysága miatt a legnehezebb életküzdelmet folytatják. Most a törvény ezt az „iskoladót“ megszünteti és mintegy kényszeríti az iskolafentartó hitközségeket, hogy ezt az adót: a tandíjjövedelmet az összes hitközségi tagokra felosztva hajtsák be. Ez az új törvény egyik erkölcsi alapja és ezért szociális szempontból leghelyesebb a hiányzó tandíjjövedelmet a kultuszadó felemeléséből pótolni.

De tisztában vagyunk azzal, hogy ez a kultuszadó-felemelés nagyon sok nehézségbe fog ütközni, sőt sok helyütt lehetetlen lesz, mert hiszen hitsorsosaink már eddig is, különösen kisebb helyeken, majdnem elviselhetetlen magas kultuszadót fizetnek. Ily körülmények között a hitközségnek nincs más útja, mint a tandíjpótló államsegélyen kívül fizetésekiegészítési és kor-

pótlékkiegészítési államsegélyt kérni, ha ilyent eddig nem élvezett, vagy ennek 1910. szeptember 1-től fogva való felemelését kérni, ha már eddig is kapott államsegélyt.

Tagtársainknak e körülményekkel szemben kötelességük, hogy, úgy mint az 1907. XXVII. t.-c. életbeléptetése idején, mindenképen — tanácssal és segítséggel — szolgálatjára álljanak hitközségeinknek abban az igyekezetben, hogy iskolájukat fentartsák és annak kiadásait fedezhessék. E célból tanulmányozniok kell a törvényt és a legközelebb megjelenő utasításokat, hogy önmaguk tisztábban legyenek mindazon jogokkal, melyeket a törvény a hitközségeknek biztosít és mindazon kötelességekkel, melyeket az iskolafentartókra ró.

Természetes, hogy mi lapunkban állandóan foglalkozni fogunk az új törvénnyel, mint azt az 1907. XXVII. t.-cikkel is tettük és minden esetben készségesen felvilágosítást nyújtunk, valahányszor kartársaink hozzánk fordulnak majd; közérdekű kérdésekre lapunkban, speciális vagy kisebb fontosságú részletkérdéseket levélben fogunk felelni. De mindenesetre kötelességünknek ismerjük tagtársainkat már most figyelmeztetni, hogy mihelyest a társulati iskolává való átalakítás eszméje merülne fel hitközségükben, legyenek óvatosak az iskola érdekében, de főképen saját jogviszonyaik épségben tartása céljából. Ilyen esetben nem az *átalakítás után* forduljanak hozzánk, hanem akkor, mikor a terv felmerül és mi még kellő időben adhatunk tanácsot. Mert csak így biztosíthatják majd állásukat és törvényszerinti javalmazásukat.

Nehéz időket élünk, legyen mindenki résen és tegye meg kötelességét! Egyesületünk és annak vezetősége pedig folytatni fogja felvilágosító és segítő munkáját, a nehéz időkre való tekintettel még fokozottabb mértékben.

Bárd Rezső.

Törvényjavaslat

az elemi népiskolai oktatás ingyenességéről. *)

1. §. Az állami, községi és hitfelekezeti elemi népiskoláknak úgy mindennapi, mint ismétlő tanfolyamában a tanítás teljesen ingyenes, miért is ezen népiskolákban sem tandíj, sem az 1891. évi XLIII. t.-c. 10. §-ában megállapított 30 filléres járulék nem szedhető.

Mindezen iskolákban legfeljebb 50 fillér beiratási díj szedhető az iskolába felvett minden egyes tanuló után, de csak oly feltétellel, hogy ez kizárólag az ifjusági és a tanítói szakkönyvtár gyarapítására fordíttassék. Ha a szülő vagy a gyám szegénység címén a beiratási díj elengedését kéri, úgy annak fizetése alól felmentendő. Említett könyvtárakból minden olyan könyv a miniszter által kitiltandó, mely tárgyának tartalmánál fogva az 1907. XXVII. t.-c. 17. és 22. §§-ainak követelményeibe ütközik. Ennélfogva a kir. tanfelügyelőségek fel vannak jogosítva, hogy e könyvtárakat időnként megvizsgálják. Az ismétlő tanfolyamban és a gazdasági népiskolában beiratási díj sem szedhető.

Egyebekben az 1868. XXXVIII. t.-c. 11. §-ának intézkedései érintetlenül hagyatnak.

*) Azon szövegben, amint azt a képviselőház június hó 16-án tartott ülésén elfogadta.

2. §. A községi és hitfelekezeti népiskolák tanulói után az orsz. néptanítói nyugdíj- és gyámintézet részére az 1891: XLIII. t.-c. 10. §-ának első bekezdése értelmében fizetendő évi hozzájárulás kárpótlásául az állam a nyugdíjintézetnek a törvényhozás további megállapodásáig évi 700.000 korona befizetését biztosítja.

3. §. A községi és hitfelekezeti iskolafentartóknak kérelmükre az állam kárpótlást ad azon bevételi csökkenésért, amelyet az elemi népiskolai oktatás ingyenessége maga után von a jelen törvény hatályba léptekor már fennálló mindazon iskolákra nézve, amelyek az 1907. évi XXVII. t.-c.-ben a tanítói fizetés és korpótlék kiegészítése céljából kért államsegély engedélyezésére nézve megállapított feltételeknek eleget tesznek. A kárpótlási összeg azonban egy-egy iskolára nézve nem haladhatja meg azt az összeget, mely az illető iskola tandíjköteles növendékeinél fejenként számított évi 15 korona tandíjnak és 1 korona felvételi díjnak megfelel.

Ezen túlmenő kárpótlást a vallás- és közoktatásügyi miniszter csak kivételes esetekben adhat olyan, már a jelen törvény hatálybaléptekor fennálló felekezeti iskoláknak, melyek egyébként a törvény követelményeinek megfelelnek és amelyek olyan helyen léteznek, hol községi vagy állami iskola nincs, és tekintve a hitközségnek igazolt szegénységét (1907. XXVII. t.-c. 15. §.) a fenti mérték alkalmazása mellett fentarthatók nem volnának.

4. §. Mindazon községi és hitfelekezeti elemi népiskolánál, mely a jelen törvény alapján nyer állami segélyt, tekintet nélkül arra, hogy az államsegély mily címen adatik (5. §.), az 1907. évi XXVII. t.-c. azon rendelkezései érvényesülnek, melyek a tanítói fizetésekiegészítés címén nyújtott államsegély feltételeit és törvényes követelményeit állapítják meg. Jelesül a jelen törvény alapján kért államsegély megadása, megtagadása vagy megvonása tekintetében is, tekintet nélkül arra, hogy az államsegély a tanítói illetmények kiegészítésére, vagy az iskola dologi szükségleteinek fedezésére szolgál (5. §.), az idézett törvényeknek azon rendelkezései alkalmazandók, melyek a tanítói fizetésekiegészítés címén kért állami segély megadására és megvonására vonatkoznak; különösen kiemelve, hogy az idézett törvény 12. §-ában foglalt rendelkezés értelmében olyan községnek folyamodványa, mely az 1868: XXXVIII. t.-c. 35. §-a által engedélyezett 5 százalék iskolai adót ki nem vetette, vagy ki nem merítette, továbbá azon hitfelekezetnek folyamodványa, amelynek tagjai a hitfelekezeti iskola fentartására legalább az állami adójuk 5 százalékával felérő hozzájárulást nem fordítanak, tárgyalás alá nem vehető.

A törvény ezen feltételének eleget tesz az a község, illetve hitközség is, amely az iskolai pótagót nem veti ki külön, hanem a községi, illetve egyházi adóba beszámítja, ha igazolni tudja, hogy a községi illetőleg egyházi adóból legalább annyit fordít iskolájának fentartására, amennyi a községi, illetve hitközségi tagok egyenes állami adója 5%-ának megfelel.

5. §. Azon tan- és felvételi díjakra nézve, amelyek eddig a tanítói javadalom kiegészítésére fordítottak, a jelen törvény értelmében járó kárpótlás kiutalványozása, az 1907. évi XXVII. t.-c. alapján adandó fizetésekiegészítéssel együtt, illetőleg annak módjára, az idézett törvény 31. §-a szerint történik. E kárpótlás mérvének megállapításánál a tanítóknak a szabályszerű javadalmi jegyzőkönyvben és díjlevélben biztosított azon javadalma szolgál alapul, mely őt az országos tanítói nyugdíjintézettől nyerendő nyugdíjra jogosítja.

Azon tan- és felvételi díjak kárpótlásául pedig, amelyek nem tartoznak a tanítói javadalomhoz, — ugyancsak évi államsegélyként — az az összeg jár, amely megfelel az illető iskola 1905—1906. 1906—1907. és 1907—1908. tanévi költségvetésében ilyen díjak címén bevételként előirányzott összegek egyévi átlagának. A megállapítást a törvényhatósági közigazgatási bizottság

eszközli és előterjesztésére a kárpótlás címén adandó államsegély összegét a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illető iskola iskolaszékének folyósítja.

A kárpótlás címén szabályszerűen megállapított összeg többé változás alá nem eshetik.

Az eljárás módozatait a vallás- és közoktatásügyi miniszter és pedig a hitfelekezeti iskolákat érintőleg az egyházi főhatóságok meghallgatása után rendeletileg állapítja meg.

A tandíj-kárpótlás iránti államsegélykérvények az iskolafentartók által legkésőbb 1910. szeptember hó 30-ig nyújtandók be az illetékes közigazgatási bizottságnál. Azok az iskolafentartók, akik e határidőig államsegély iránti kérvényüket be nem nyújtották, elvesztik az állami kárpótláshoz való igényüket.

6. §. A jelen törvény hatályba lépte után minden olyan hitfelekezeti népiskola, melyre nézve megállapított, hogy abban a tanulók tandíj vagy az 50 filléres beiratási díjon kívül más hasonló természetű iskolai illeték szedetik, illetve, hogy az 50 filléres beiratási díj nem kizárólag a jelen törvény 1. §-ában meghatározott célra fordítatik, az illetékes egyházi főhatóság egyidejű értesítése mellett a törvényes következményekre való figyelmeztetéssel megintendő és ha a megintéstől számított hat hónap alatt az említett törvényellenességet meg nem szüntette, bezárandó. Arra a községre nézve, a melyben hitfelekezeti népiskola a mondott okból bezáratott, az illető hitfelekezeti iskolafentartó mindenkorra elveszti iskolafentartói jogát. Ennek helyébe az állam állít fel iskolát.

E tekintetben eljárásra és elsőfoku határozathozatalra a törvényhatóság közigazgatási bizottsága illetékes; a határozat a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felebbezhető.

7. § Minden elemi iskola fentartója köteles az elemi iskola hat évfolyamát elvégzett minden tanuló részére magyar nyelven kiállított bélyegmentes végbizonyítványt adni. Az iskolafentartónak azonban jogában áll e bizonyítvány rovatait a magyar nyelv mellett hasábosan az iskola tannyelvén is kitölteni.

Hasonlóképp végbizonyítvány adandó ki az ismétlő-iskola három évfolyamát végzett minden tanulónak.

Ezen bizonyítványokat az illető iskola igazgatója (tanítója) minden díj nélkül állítja ki és felelős azért, hogy ezek a törzskönyvvel mindenben megegyezzenek.

Az iskola hatodik évfolyamát, valamint az ismétlő-iskolai tanfolyamot végzett tanulókról és a kiszolgáltatót végbizonyítványokról az iskola törzskönyvet köteles vezetni. A törzskönyv is magyar nyelven vezetendő, de a rovatok kitöltésénél a magyar nyelv mellett az iskola tanítási nyelve hasábosan használható.

A végbizonyítvány és törzskönyv mintáját a vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg, de a hitfelekezeti iskoláknál az egyházi hatóságok előzetes meghallgatásával.

8. §. A jelen törvény az állami elemi népiskolákra vonatkozólag 1909. évi szeptember hó 1-én, a községi és hitfelekezeti elemi népiskolákra vonatkozólag pedig 1910. évi szeptember hó 1-én lép hatályba.

9. §. A jelen törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter és a pénzügyminiszter bízottak meg.

Modern eszmék a pedagógia szolgálatában.

Felolvasatott az Orsz. Izr. Tanító-egyesület „Győrvidéki Körének“ 1908. május 19-én, Kisbéren tartott ülésén.

Az emberrel, ezen örökéletű problémával, a filozofusok egész serege foglalkozik már évezredek óta és bátran mondhatjuk: nem sok pozitív eredménnyel. Az emberi lélek működéséhez és fejlődésének történetéhez különféle szisztemákkal és irányzatokkal, más-más álláspontból kiindulva, igyekeztek hozzáférközni, de az eredmény az, hogy más-más kutatási módszer más-más felfogásra és eredményre vezetett, ami viszont amellet bizonyít, hogy még ma is, de talán örökké megoldatlan problémával állunk szemben. Már pedig ha nem ismerjük kellőképpen az ember pszichikai működésének folyamatát, ha nem ismerjük alaposan az emberi lélek fejlődési processusát, hogyan lehetnek képesek azt kellő mederben irányítani, hogyan tudjuk a lelki működés lefolyását kellő útjába igazítani? Mert hiszen a pedagógia főfeladata az volna! Ezért van az, hogy a pedagógiai tudománykör ma sem áll a kellő szilárd alapon, hanem a különféle nevelési rendszerek talaján ingadozik.

De ha az embert az összemberiség lelki fejlődésének történetében vizsgáljuk, ha az embert a kulturtörténet, etnografia lapjain állva szemléljük, avagy a szociologia mikroszkopiuma elé állítjuk, azon konklusiora kell jutnunk, hogy lelkének egész folyamata, minden lelki evolucioja és szellemi haladása csakis az őstermészet által kijelölt uton fejlődött és fejleszthető, és a fejlesztés minden fázisában szigoruan a természet törvényeinek van alávetve.

Herder, a nagy filozofus, korszakalkotó művében¹ kifejti már a haladás eszméjét és bizonyítja a természet és történelem fejlődésmenetének azonoságát; ezzel megalapítója lesz a művelődéstörténetnek, megindul a lehető legszélesebb mederben a történelemkutatás, az oknyomozás, az emberi lélek evolucionalis folyamatának megfigyelése és tanulmányozása és mindezek kapcsán a neveléstudomány is. Az évszázadokon át tartó lankadatlan kutatás fényesen igazolja és diadalra juttatja Herder állítását: az őstermészet működése az összemberiség lelki fejlődésmenetének irányítója. Az egész földön élő emberiség idővel egy és ugyanazon fejlődési fokozaton halad keresztül. És ezt tapasztaljuk is, mert oly népfajok, melyek egymással soha érintkezésben nem állottak, amelyeket óriási, és régibb időkben a közlekedési eszközök tökéletlen volta miatt megközelíthetetlen világtengerek választottak el egymástól, amidőn az egyik népfaj kulturális fejlődéséről, sőt a népfaj létezéséről a másoknak tudomása sem volt: mégis fölfedezettésök alkalmával ugyanazon művelődési fokokat találták náluk, mint civilizáltabb fölfedezőiknél.

Már pedig bizonyos, hogy az európai kulturáról halvány sejtelmök sem volt az ottani népfajoknak, mert még azelőtt európaiakkal soha sem érintkeztek.

A felfedezett tények tehát fényesen igazolják azt a teoriát, hogy a természet működése és az emberiség, mint az őstermészet egyik produktuma, szellemi fejlődésfokozataiban mindenütt egyenlő. Valamint az egy ember kezei alól kikerült, egyenlő szerkezettel bíró órák egyenlően járnak, úgy az emberiségnek is, mint az Alkotás műhelyéből kikerült természeti lényeknek mindenütt egyenlő testi és lelki összhangzatban kell működniök.²

Ez magyarázza meg nekünk, hogy egyenlő kulturfokon álló nemzetek

¹ Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit.

² Leibnitz teóriája. Harmonia praestabilita.

ugyanazon időben ugyanazon eszmék hatása alatt állottak „Az egyes egyének lelkiéletében végbemenő pszichikai kényszerérzetek és képzetek a velök szellemi közösségben élők lelkiéletével egy egészzé kapcsolódnak a természeti életszükségletek kielégítésére.” „Igy magyarázható meg az időnkint változó korszellem s a társadalmi előítéletek egész sorozata, a közélet erkölcsi felfogása, s a köztudatba belegyökerezett, századokon keresztül érvényes, majd ismét — újabb fejlődési fokozatoknak megfelelőleg — egyszerre teljesen hitelüket vesztett vallási és erkölcsi elvek változó uralma.” Ez adja okát ama nagy-szerű középkori népkavarodásnak, mely 200 éves forrongásával teljesen át-alakította az emberiségnek addig fennálló uralkodó intézményeit. Ezzel oldhatjuk meg a több helyen egy időben történt szabadságharcok és forradalmak eruptive történt föllépését. Ez tehát nem más, mint *természetes belső átala-kulás, lelki szükség*. Ez ellen küzdeni vagy ezt kitörésében megakadályozni ép oly lehetetlenség, akárcsak a tengert időnkénti háborgásában. Vajjon ki bírná elfojtani a Mont-Pellee kitörését? Avagy nincs-e szükség az időnkénti égi háborura, hogy a levegőt megtisztítsa?!

Ki állíthatná ezek után, tisztelt hallgatóság, hogy az emberiség nevelése, szellemi irányítása más is lehet, mint a *természet által kijelölt útiránynak megfelelő*? Avagy ki tagadhatná, hogy az emberiség legbiztosabb kezű tanító-mestere maga a természet, mely híven elkalauzolja a lelki fejlődés megmér-hetetlen útjain? Bátran megbizhatunk az ő kalauzolásában, útjai a biztonság útjai, onnan nincs letérés, ott nincs ugrás, nincs számbavehető akadály! . . . De ha mi ezt gyarló emberi fondorlatainkkal mégis megkíséreljük, az csak erőszak lehet, melyet a természet a legenergikusabban visszautasít.

A kulturtörténeti tényekből, az összemberiség lelki fejlődésének termé-szetes útirányáról méltán következtethetünk az egyes ember szellemi fejlődés-menetére. *Ami általános emberi, az áll az egyedekre is külön-külön*. Mert az egyed részese a tömegnek és benne tükröződik vissza korának és társadal-mának szellemi nivója. Kiváló tudósok megállapították vélik, hogy az egyed ugyanazon fejlődési fokozatokon halad keresztül, mint az össz-emberiség.

Innen van a gyermekek folytonos barangoló kedve, mely a nomád korra, a ló és a koci bálványozása, mely már a földmivelő korra emlékeztet. Meg-állapították vélik a tudósok, hogy a 8—10 éves gyermek a „Vedák-korabeli indus, vagy a Mózes-korabeli héber” szellemi fejlődés fokának felel meg. Avagy ki ne látna analogiát az ifjuság hevülékeny szíve és kalandvágyó ösztöne, meg a regényes, kalandos lovagkor között?

Kitünően magyarázza nekünk Tolsztoj¹ az emberiség és az egyed szellemi fejlődésének, haladásának és a társadalmi eszmék létrejöttének tanát, midőn a következőket mondja: „Az emberiség története nem egyéb, mint örökös haladás az alsóbbrendű ideáktól a magasabbrendű ideák felé. Ezt az utat, amelyet ugy az egyes ember, mint az embercsoportok megtették, úgy kell képzelni, mint valami egymásra rakott lépcsőfokokat. Az első fok az állati élet nivóját jelenti, a legfelső fokon pedig azok az eszmék vannak, melyekhez csak a gondolat ér föl. Az egyes ember ép úgy, mint az embercsoportok, az államok és népek folytonosan ezen az eszmelépcsőn járnak. Némely ember magasabban jár, a másik elmarad, a többség pedig a közepén halad. De mindnyájan, akármely lépcsőfokon járnak is különben — mozognak, feltartóztatlanul haladnak az alsóbbrendű ideáktól a magasabbrendűek felé

Minden ember, s az emberek minden csoportja, bármely lépcsőfokon halad is, állandóan harcban áll a jelen elavult eszméivel és küzködik a jövő eszméiért. Az elébb hasznos vagy nélkülözhetetlen eszme fölöslegessé válik

¹ Tolsztoj Hazafiság és a kormányok.

és hosszab-rövidebb küzdelem után helyet ad az új eszmének: az ideálnak s a jelen eszméje válik belőle.“

Ilyen állandó eszmehullámzást tapasztaltunk mindenkor a pedagógia terén is. A korok változataival az eszmék is változtak és a régi eszmék elavultaknak deklaráltak, bármily hasznos tartalmat rejtettek is méhökben. Csakhogy ez eszmehullámzások és változatok nem mindig váltak hasznára az emberiségnek. Mert régebbi pedagógusaink — egész az újabb korig — minden divatnak alávetett eszmeszeszélynek hódoltak, ami ellenkezik a természetnek szakadatlanul egyirányban haladó törvényeivel, és a természet utjáról való letérés — mint minden ily irányu kísérete a természetnek — nem maradhatott megboszulatlanul. Így származtak a különböző társadalmi félszogségek és fattyuhajtások egész sorozata. Ez eredményezte — hogy csak egynéhányat említsek — a ma mindenütt uralkodó szibarita életet, amidőn nagyon sokan a circenses kedvéért a panemet is feláldozzák. Ilyen pl. a fényűzés, a csillogó külszin utáni kapkodás, amidőn „a luxus aranyos rabszójához fűzzük magunkat“ (mondja egyik kiváló publicistánk.) „A társadalmi anarchia, a pökhendiségre, élőködő, tékozlásra hajló puha természete ifjainknak“ mindmegannyi fattyuhajtása a természetellenes nevelésnek. A technika tökéletesítése, a korszakalkotó nagy találmányok és felfedezések láza közepette megfeledeztünk az ember egyéni értékének megbecsüléséről és fejlesztéséről. Ami ez irányban történt is, az inkább csak a hatalmasok önző céljait szolgáló tömegnevelésben nyilvánult. A gondolkodás, akaratere és jellem fejlesztése, az egész társadalmi berendezkedés mind a természet törvényeinek figyelembe vétele nélkül történt. Ezzel — távol legyen tőlünk — nem akarjuk az elmúlt századok nagy pedagógusait vádolni, valamint azokat sem, akik a tudás terjesztését, bár egyoldalulag, a különböző iskolákat, bár önző hatalmi céljaik szempontjából is, létesítették és fentartották. Nem, tisztelt hallgatóság, bűnnek ez sehogy sem nevezhető, inkább erénynek. És hála és dicsőség illeti őket, mert „mi utódok átvettük kristallizált lelkeket, a tudás nagy encyklopediáját, melyet ők hordtak össze eget vívó nagy munkával és mártíromsággal.“ Hanem igenis bűnül róhatjuk fel azt, hogy még ma is, midőn az általános művelődés, az emberi jogok és szabadságok — úgy az egyéni, mint a tan- és gondolatszabadság — korát éljük, még mindig monopolizálni és bizonyos meghatározott korlátok közé akarják szorítani a tanügy egész állapotát. Node itt már a politika terére csapnánk át és ezt ez alkalommal mellőzni kívánjuk.

Az újabb uralkodó két pedagógiai irány, t. i. az individuális és szociális pedagógiai irány közül melyik a célravezetőbb és melyik felel meg inkább az ember szellemi fejlődésmenetének, erre kategorikus választ nem adhatunk. Ma még a filozófusok maguk sincsenek tisztában e két pedagógiai irány jelentőségével és céljával. Míg a szociológia általános, a természet valamennyi produktumára egyenlő törvényeket állapít meg és az embert individualitás nélküli számnak tekinti a szociális élet statisztikájában, a szociális pedagógia pedig az egyént a társadalom tulajdonába helyezi és a természet által kijelölt fejlődési procedurának ellenálthatlan médiumává degradálja: addig az individuális pedagógia az egyén lelki világának összhangzatos kifejlesztését tűzi ki célul, az egyednek egész életét és törekvéseit irányítani kívánja, hogy egyénisége minél jobban érvényesüljön a maga társadalmi életének küzdelmes forogtatásában.

A szociális nevelés nem új, csakhogy eddig — a hatalmasoknak volt előnyére, akiknek eddigi jelszava „a leglassúbb menetű tömegnevelés“ volt, és akik mindenkor azon voltak, hogy a természettől rendelt, tökéletességre törő népöszön fejlődésében megakasztassék, az individualitás képzése, mely a szellemi fejlődés alapja, elnyomassék vagy legalább is elhanyagoltassék. Az

individuális nevelés pedig öntudatos és önérzetes tette kész generációt eredményezett volna, ami az önző hatalom erejének nem igen vált volna előnyére. E két irány tehát látszólag ellentétes. Csakhogy ez — ismétlem — látszólagos jelenség. A társadalom nem egyéb, mint az egyének koalíciója. Az egyének individuális fejlettségétől függ a társadalom tökéletes volta. Viszont az is tény, hogy a társadalmi egység nem az egyed, hanem a család. Az ember tehát már születésénél fogva bizonyos kisebb vagy nagyobb kör közösségébe tartozó társas lény, s így nevelése is bizonyos szociális, közös élet számára történhetik. Látjuk, hogy a szociális és individuális pedagógiai rendszer mereven egymástól el nem különíthető. Amit a két irány pedagógusai oly nagy garral és hangzatos jelszókkal és „elvharokkal“ koronkint rendszerekbe szedve hirdetnek, csak sallang, csak muló cifraság, mely a divatnak van alávetve, *ha nem felel meg a természet által amúgy is idővel elvégzendő fejlődési műveletnek.* Már most az a kérdés, ha az ember testben és lélekben egyaránt amúgy is fejlődik a természet törvényei szerint és teljesíti életfunkcióját, szükség van-e a nevelő tevékenységre? Határozottan igen. Mert az ember csak a nevelőhatás által válik igazán méltóvá *emberi* mivoltához. Az emberi jellem képzése csak részben van a természeti erők hatalmában, nagyobb részében a mi kezünkben van. A növény is tenyészik és felnő magától, de *nemes* gyümölcsöt csak akkor hajt, ha a kertész azt okszerűleg kezeli, fattyuhajtásait nyesegeti, szóval ápolja és neveli.

Nevelő ténykedésünk oda irányuljon, hogy a test és lélek kölcsönös kapcsolatán nyugvó nevelőhatás által súlyt helyezünk az individualitás fejlesztésére. Azaz: a test tervszerű edzése és ügyesítése mellett jóra irányuló természetes hajlamainak engedve, érzelmeiben és akaratában egy szilárd erkölcsi világnézet birodalmába irányítsuk gyermekeinket. Ne csak a tudástól várjuk a földi boldogságot — mert a tárgyismeretek részleteit csakhamar elfujja az idők szele, míg a lélek kipallérozása állandó becsü, mert az az utódokra is kihat — hanem ébredező értelmével kormányzott érzelmeinek szárnyain juttassuk el a legfőbb erkölcsi javak kutforrásához, a természet bölcs alkotójához: az istenség eszméjéhez. Értelmének tudatos használatára kell őt szoktatnunk, hogy az legyen kutatója, boncolgatója, felvilágosítója és megmentője az élet számtalan tévelygéseivel szemben. Amellett szoktassuk őt a természetes, rigorozusan egyszerű életmódhoz, mely a jellemzilárdságnak leszen alapja. Ne engedjük holmi önteltség, önzés vagy egyéb emberi gyarlóság által útját állani a természetes irányzatnak. Az ember természetében rejlő hiúságnak azon nemét, mely nem az önteltséggel azonos, hanem amely ambicionál, munkára serkent, kutatásra és haladásra ösztönöz, azt ápoljuk és fejlesszük. És mindezekért nem is kell idegen, ismeretlen hatalomhoz fordulnunk, mert mindezeket megtaláljuk magában az emberben, veleszületett, természetes hajlamaiban és ösztöneiben. Tehát az egyéniséget domborítsuk ki, ne kössük magunkat merev szabályokhoz, hanem a szabályok alkalmazkodjanak a gyermekhez, úgy, hogy a szabály is bizonyos egyéni típust nyerjen a nevelésben. Az egyéni nevelés így aztán a szociális életnek válik hasznára. Már az iskolában tapasztalhatjuk, hogy a gyermek egyéni hiúságától, önérzetétől ösztönözve, lépést kíván haladni a kiválóbbakkal és a tanító is az iskolában a gyermek egyéni karakterét jobban kiismerve, a fejlesztés avagy korlátozás munkáját jobban végezheti tervszerű beavatkozásával. Így aztán az individualizmus kicsiszolása az egészséges szociális életet fogja maga után vonni és meg fogják tanulni növendékeink, hogy az összetartásban, kölcsönös megértésben és egyetértő életközösségben rejlik a haladás ereje.

A kor követelményei elől azonban el nem zárhatjuk teljesen iskoláink ajtaját, *az újabb szellemi mozgalmakat figyelmen kívül hagynunk nem szabad, sőt nem is lehet.* Mert ezzel ellenkezésbe jutnánk az imént hangoztatott termé-

szeti törvénnyel, azáltal, hogy a szükségszerű belső lelki átalakulásnak — mely valamely eszmének a pszichikai kényszeréret törvényei révén közhitté válásban nyilvánul — utját állanók.

De igenis kötelessége a pedagógusnak a közhiedelemben természetsszerűleg átment újabb eszmének történeti fejlődését és kialakulását kutatnia és a félreértések, elferdítések vagy gyarlóbb felfogások révén reá tapadt salaktól megtisztítva érvényesíteni azokat, hogy a gyakorlatilag kipróbált és a természetes és egészséges fejlődésnek megfelelő múlt szerves kapcsolatba jusson a jelennel. Ezért a természettudományok, a kulturtörténet alapos ismerete, a pszichológia és szociológia tanaiban való búvárkodás és elmélyedés elengedhetetlen nevelő eszköze legyen minden pedagógusnak. Csak így érthetjük meg a társadalomnak napjainkig történt fölépülését, csak így találhatjuk meg a mindenkori társadalom felszeg és ferde útirányából származó bajok kuforrását és a lelkes tanítóság, az emberiség erkölcsi jólétének letéteményese, tudni fogja és kötelességének is fogja ismerni a társadalmi fattyúhajtásokat lenyesegetni, vagy gyökeres kiirtásukkal egy új, egészséges és nemes társadalmi felfogásnak hódoló, egyszerű, természetes életre szoktatott és belső szilárdsággal megáldott generációt életre hívni, akik öntudatosan, energikusan és bátor tette készséggel állják majd meg helyöket e földi életben! Úgy legyen!

Győr. Vajda Géza.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

a) Belföld.

Növendékeink társadalmi életét meg kell figyelni az iskola falain belül Mert noha hiányzik az élet lényege, a legfőbb rúgó: a küzdelem a létért, mégis kitűnik lépten-nyomon a gyermekek együttes életmódjából, az egymáshoz való viszonyukból, az alakuló érdekcsoportozatokból, a csalhatatlanság hitével meghozott biráskodásokból, egyesek felemeléséből, mások visszataszításából az igazi élet utánzása. Egyenlő korban, egyenlő tudással, többé-kevésbé egyforma intelligenciával lépnek az iskolába; ez az iskola nem is a szabadverseny porondja, hanem tudásban, erkölcsben nivelláló, békés munkáju intézmény; csak a békés uton elérhető sikereket méri: a jó és rossz, szorgalmas és hanyag, tehetséges és gyengétehetségű közti különbséget és mégis: milyen feltűnően nyilatkoznak meg egymásközötti érintkezésükben a magukkal hozott tulajdonságok, velük született testi-lelki dispoziójuk, érzésük, akaratuk, az otthon hagyománya, az utca hangulata. Hányszor ütközik össze ebben a gyermek pajtásának lelki világával, a tanítók felfogásával, hogyan és mennyiben módosul, módosít maga is, míg lassankint kialakul a gyermekek társadalma. Mennyire alávetik magukat a gyermekek, az erősebbek akaratának; hogyan bámulják az ügyességet, bátorságot, akaratot; hogyan csoportosulnak játszás közben a találékony szellemű köré, milyen hatalommal ruházzák fel elismert vezérüket, mily ragaszkodással, rajongással csüngnek rajta? A legártatlanabbak is eltűrik a büntetést, hogy egy-egy ilyen dédelgetett kedvencet megmenthessenek kellemetlen következményű csinyekben? Ezer és ezer módon nyilatkozik meg a gyermeki társadalmi élet összes vonásaiban. Szép feladatot teljesít az a tanító, ki e társadalmi élet-folyamat indító okait fürkészi, tanulmányozza. Így segíthet csak a növendék életfelfogásában; irányíthatja a jó felé; előkészítheti a nagy harcra: a kenyér utáni küzdelemre. És ki ne tapasztalta volna, hogy a kialakult vélemény mily gyorsan változik? Milyen nagy területet aknázhat ki a lelkes tanító a változások okainak keresésében az ifjuság jellemképzésére! Mennyi keserű csalódás okozta mély fájdalomtól kimélheti meg majdan a tanítványt az a lelkiismeretes nevelő, ki a gyermeki társadalmi életet a gyermekek igazságérzetének megfelelően tudja és akarja vezetni?

Polgári isk. Közlöny.

Mintegy hozzákapcsolódik e fenti * szép fejtegetéshez *Freund S.* cikke „Szabadság és szabadosság az iskolában.” Szabályozni kell a szunyadó erők megnyilvánulásait az iskolai életben, nehogy később az élet vaskeze szorítsa azokat

rendes mederbe. A gyermeket nem szabad vadon hagyni; nevelni kell, tanítani kell nemcsak külsőleg, hanem belsejére, gondolataira, szívére, akaratára kell hatni. Az iskola auktoritását fenn kell tartani. Érezze is a gyermek tetteiért a felelősséget; de a következmények ne viseljék magukon a félelemgerjesztés jegyét. Míg a gyermekek cselekedeteinek rugója igen sok esetben a bosszú: addig a tanítót díszítse, ékesítse az önuralom. Érezze ki a tanítvány a saját bűnös voltát, de lássa is meg azt a határvonalat, amit a szeretet von a büntetés fokozatában. Ezzel szabadságot adunk a gyermeknek, de egyszersmind korlátokat is szabunk.

Magy. Kisdednevelés és népoktatás.

* * *

A modern népiskola céljával, feladatával egybehangzónak kell lennie a modern tanítóképzés céljának és feladatának. De egyezniök, egymást fedniök is kell a rendelkezésre álló eszközöknek is. Amilyen hiba a tanítót oly feladat elé állítani, melyeknek megoldására előkészítve nem volt; épen olyan hiba olyasmire is képezni, mint amire az életben soha sem lehet alkalma. A népoktatás és népiskolai oktatás két különböző dolog és mégis lépten-nyomon találkozunk azzal a kivánsággal, ami a tanítót a népiskolai oktatás teréről, tehát igazi feladatától eltéríti, hogy a népoktatás sulyos terhét vállalja magára. A tanítót adjuk vissza az iskolának. Itt azonban állja meg a helyét. Amit a modern iskola felőlel, azt mind értse, tudja, hogy eredményesen taníthassa. A tanítóképzők pedig erre készítsék elő. Amint a népiskolai keret bővül; amint az egyes tárgyak tanítási módja változik; amint az új eszmék mélyebben nyulnak bele tanítói életünkbe: úgy alkalmazkodják a képzőintézet is belső reformban. Az életre nevel az iskola, tehát az életre nevelőket ismertessük meg az élettel. Nincs megállapodás, nincs megállás; folytonos változás és haladás lehet csak a képzőkben is.

Magy. tanítóképző.

* * *

„Az ujságolvasás a nevelés szolgálatában“ cím alatt *Biró Samu* már 1907. évben értekezést irt a *Néptanítók Lapjában*. Előrelátható volt, hogy a kérdés erősen foglalkoztatni fogja a tanítóságot. A beérkezett válaszok tényleg visszatükrözik azt a forrongást, amit a kérdés felvetése okozott. Eddigélé 11-en nyilatkoztak mellette és többen ellene is. Legutóbb a tasnádi körülés foglalkozott a kérdéssel. Ellenzi az ujságolvasást több felsorolt okból. A vita eddig is érdekesnek mutatkozott és felvetője nemsokára egybeveti a felhangzott pro és kontra véleményeket, hogy igazát megvédje.

Pintér Zsigmond.

b) Külföld.

Tanítás a szabadban. Erről a témáról azt írja *Schulz Artur*, az eszme, megpendítője a „*Blätter für deutsche Erziehung*“ 10. számában. Sokan azt hiszik, hogy „tanítás a szabadban“ azt jelenti, hogy a tanítást, úgy ahogy most folyik egyszerűen az osztályból a szabadba viszik. Így fogva fel a dolgot, természetesen sok helytelenség történnék. Az erdei iskolák sem, bármilyen egészségesek legyenek is a gyermekekre nézve, nem felelnek még egészen kivánságainknak. — A „tanítás a szabadban“ abból áll, hogy a tanító lehetőleg mindennap tegyen kirándulást osztályával valamely játszótér, látványosság, hegy, tó, malom, gyár stb.-hez. A kirándulásokat gyakran éneklés kísérje, a gyermekek pedig alkalmas helyeken játszanak. A tanító sohasem kényszeríti a gyermekeket valamit tanulni, hanem bevárja a gyermekek kérdéseit, melyekre érettségi fokuknak megfelelően válaszol. Meghatározott tanterv nincs. Játék, ének, fürdés, természetesen tornázás, úgy mint futás, ugrálás, mászás, birkózás, hajigálás töltik be a kijelölt időt; ehhez járul egy-egy tanulságos dolognak vagy intézménynek a megtekintése (téglaégető, malom, gyár stb.), rajzolás, formálás (homok agyag) kézügyesítő munkák, elbeszélések, stb. Ha nem lehet a szabadban tartózkodni, felkeresik az osztálytermet. Vajjon az iskolaudvaron maradjanak-e a gyermekek, vagy egy közeli vagy távoli helyet keressenek fel, az függ az időjárástól, az évszaktól, a helyi viszonyoktól stb. A főfeltétel az, hogy a gyermekeket semmiféle formában sem szabad a tanulásra kényszeríteni. A tanító nem feljebbvalója, hanem tapasztalt barátja a gyermekeknek. Ha egy gyermek kérdésére egy másik gyermek akar felelni, azt feltétlenül meg kell.

engedni, csak vigyázni kell, vajjon nem kell-e a feleletet helyesbíteni, ami minden gáncs nélkül történjék.

Iskolareformok New-Yorkban. A newyorki iskolahatóság feje alaposan meg akarja reformálni a városi iskolaügyet. Főbb törekvései a következők: Egy osztály tanulójának létszáma ne legyen több, mint 40. — Az iskolakötelezettségről szóló törvénynek olyképeni megváltozása, hogy az iskolamulasztásokért nem mint eddig a gyermekeket, hanem a szülőket lehessen megbüntetni. — Az iskolaköteles kor csak a hetedik évben kezdődjék. — Az összes iskolák műhelyekkel, konyhakkal és varrósobákkal legyenek ellátva. — Vakok, siketnémák és nyomorékok számára külön iskolákat rendezzenek be. — Éttermek nyitása a tanulók részére, melyekben az ételek önköltségen kaphatók. — A rövidlátó és rossz szemű gyermekek ingyen kapjanak szemüveget. („Die deutsche Schule.“)

* * *

A kéz kiképzéséről a következő megszívlelendő megjegyzéseket olvassuk a német rajztanítók orgánumban, a „*Schaffen und Schauen*“ című lapban: Az írástanítás korai kezdete és az évekig tartó, naponta több órás írás természetes következménye, hogy az ifjúság bizonyos respektussal viseltetik ezzel szemben. És miután ezen íráskultusz már két-három generáció óta virágzik, annak fontossága és nagy jelentősége dogmává vált. Dogma és türelmetlenség pedig mindig karöltve járnak. Nálunk nem is gondolnak arra, hogy a szem és a fül mellett a kéz is képzőleg hathat a szellemre és azért az iskola nem tud mást kezdeni a gyermek kezével, mint vele rabszolgamunkát végeztetni. A fiatal kéz a végtelen egyforma izommozgás következtében sokat veszít alkalmazkodó képességéből más mozgások iránt. Nem élünk már a „levél- és naplóírók“ korában, mikor az írás volt a főközlekedési eszköz, de a technikai-természettudományi korszak küszöbén állunk csak még, mely a rajzot mint a beszéd segédeszközét minden embernek meg fogja tanítani. A munkaképesség lesz a legnagyobb gazdagságunk, mely népünket képessé teszi a jövő véres és vértelen csatáit megvívni. Az ifjúság ily kiképzésében más népek sokkal előbbre vannak, mint mi. Ami egyoldalulag csak betüvetésre szoktatott kezünk nagyon hátra van még és az a kevés rajzoktatás nem bírja a szellemi képesség e fontos eszközének szabad mozgását lehetővé tenni. Az e bajokat orvosló kézügyességi tanítás nemsokára be fog vonulni diadalmasan ami iskolánkba is.

* * *

A gyermekápolás tanítása leányiskolánkban. Kiváló fontosságú kérdés különösen a leánygyermekre nézve. Azért egyes államokban a gyermekápolást rendes tantárgyul vették fel. Franciaországban a „*pueri culture*“ rendes tárgy A gyermek korának megfelelően, értelmi fokához mérten tanítják. Három részre osztják az anyagot: előkészítő rész a népiskola, második rész a polgári és a fő rész a tanítónők képző intézetek előadási anyaga. A csecsemő táplálása, ruházata, halandósága, a rossz táplálkozás következtében beállott betegségek, az anyatej fontossága képezik az elemi iskola anyagát e tárgyban. Gyakorlati ismereteik vannak már e téren, hiszen legtöbbször elég gyakran dajkálja kis testvérét. Belgiumban a leánynövendékeket hetenkint egyszer elvezetik valamely közeli bölcsődébe, hogy gyakorlatilag sajátítsák el az ismereteket. Itt egyes leánykák segédkeznek a kis babák fürösztésénél, másik csoport a szopós üvegeket tisztogatja és tölti meg, a harmadik csoport bepolyázza a kicsinyeket. Így lehet a kis lányokat előkészíteni jövőbeli hivatásuk megismerésére. Nagyban fog ez által a gyermekhalandóság csökkenni, mint ahogy ezt Franciaországban, Belgiumban is megállapították a gyermekápolás tantárgyának kötelező tárgyként való bevezetése után. (*Család és Iskola.*)

* * *

Az évvégi vizsgák megszűnte. Mannheim, Heidelberg és Pforzheim német városokban megszüntették az évvégi osztályvizsgákat. Heidelbergben ezentúl egyszerű záróünnepellyel zárják be az évet. Mannheimban kiállítják a gyermekmunkákat, Pforzheimben pedig tornagyakorlatokat is mutatnak be. Ez az új intézkedés eredménye azon nagy küzdelmeknek, melyeket e városok tanítótestületei a vizsga eltörlése érdekében éveken át folytattak. — Vajjon mikor adhatunk hirt hasonló intézkedésekről magyar városokban?!

Rózsa Ede.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tudósítás.

A közp. választmány 1908. június hó 25-én ülést tartott, melyből a következőket jelentjük.

Elnök: *Stern* Ábrahám.

Jegyző: *Pintér* Ignác.

Jelen voltak: Adler Simon, Balla Bernát, Bárd Rezső, Barna Jakab, Biró Samu, Csukási Fülöp, Földes Lipót, Győri Adolf, Hajnal Jakab, Herczka Gusztáv, Kornfeld Gyula, Mandl Bernát, Pintér Zsigmond, Révai Miksa, Rózsa Ede, Schichtancz Armin, Székely Lajos és Tolnai I. Béla.

1. Elnök felolvastatja a közp. választmány május hó 28-án tartott ülésnek jegyzőkönyvét, melyet a választmány megjegyzés nélkül hitelesít. Egyben tudomásul veszi, hogy az ülés határozatait az elnökség végrehajtotta.

2. Elnök a következőket jelenti:

a) *Wittmann* Pál nagytapolcsányi tagtársunk f. hó 10-én, 30 éves korában meghalt. A megboldogult a fiatalabb tanítói gárdának tehetséges, ügybuzgó tagja volt, kinek elhunytát özvegyén és 4 kiskoru árváján kívül hitközsége, nagyszámu barátjai és tisztelői gyászolják.

A választmány fájdalommal vesz tudomást e tagtársnak korai elhunytáról, részvétének a mai ülés jegyzőkönyvében ad maradandó kifejezést, a megboldogult özvegyéhez részvétiratot intéz és kiutalja számára a 400 korona özvegyi segélyt.

b) Dr. *Neumann* Ede nagykanizsai főrabbi meleg szavakban köszöni meg egyesületünknek üdvözlését, melyet lelkipásztorkodásának 25 éves jubileumi ünnepe alkalmával hozzá intéztünk.

Tudomásul szolgál.

c) A *Kúnmadarasi Izr. Hitközség* előjárósága, valamint *Kovács* Lajos gyönki kartárs köszönetet mondanak egyesületünk vezetőségének azon hathatós támogatásért, melyet az első ízben megtagadott államsegély iránti fel-folyamodásuk ügyében kifejtett és melynek kedvező elintézésében közbenjárt.

Tudomásul szolgál.

d) A *Mohácsi Izr. Hitközség* f. hó 28-án ünnepli felekezeti iskolája 50 éves fennállásának jubileumát. Ez alkalommal emlékűnnepélyt tart, melyre egyesületünket is meghívja.

A választmány örvendetes tudomást vesz ez ünnepélyről. Egyesületünk képviseltetésére felkéri *Klingenberg* Jakab pécsi nyug. igazgatót, a Pécsvidéki Kör elnökét, hogy ez ünnepélyen kifejezésre juttassa üdvözlésünket.

e) A *Pesti Izr. Hitközség* előjárósága átiratban értesíti az elnökséget, hogy kérésünkre 10000 korona névértékű koronajáradékot vásárolt, mely értékpapirokat a *megyeri Krausz Lajos*-féle 2 rendbeli 5000—5000 koronás alapítvány címén kezeli letétképen.

Tudomásul szolgál. Egyben elrendeli a választmány, hogy a *megyeri Krausz Lajos*-féle 5000—5000 koronás alapítványra vonatkozó alapító levelekre ezen értékpapirok sorszámai rávezetessenek.

f) A *Pesti Izr. Hitközség* előjárósága elismeri, hogy a *Pollák* *Jakab*-féle alapítvány letéteként 3000 korona névértékű 4 $\frac{1}{2}$ %-os kisiparosok orsz. földhitelintézeti zálogleveleket vett át.

A választmány ezt tudomásul véve, elrendeli, hogy a *Pollák* *Jakab*-féle alapítványra vonatkozó alapítólevelet az értékpapirok sorszámainak megjelölésével a választmány eddigi megállapodásai szerint kiállíttatja és a legközelebbi ülésen bemutatja.

g) A legutóbbi választmányi ülés óta a következő adományok folytak be:
1. *Egyesületi célokra*: A Pesti Izr. Hitközség a *Pollák* Leo és Laura-féle alapítvány ezidei kamatfölöslegéből K 40, *Reményi* Lajos rácalmási tagtárs gyűjtése K 3.60.

2. *Árvaalapra*: *Kertész* Sándor szempei tagtárs gyűjtése K 56, *Neumann* Albert, *Boldogasszony* K 6, *Dr. Friedlieber* Manó, törzsorvos Ungvár K 6, *Chevia Kadisa* Albertirsa K 5.

3. *Az Üdülő-telepre*: *Izr Tantestület*, *Galgócz* adománya 20 korona.

A választmány örömmel vesz tudomást a befolyt adományokról, úgy az adakozóknak, mint a gyűjtő kartársaknak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

h) *Nagy* József bezdáni tagtárs közbenjárására *Loschitz* M. Mórné úrhölgy bezdáni lakos, *Kertész* Sándor közbenjárására a *Szempczi Izr. Népiskola* lépnek be egyesületünkbe pártoló tagokul.

A választmány örömmel vesz erről tudomást és a közbenjáró tagtársaknak jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

3. Pénztáros beterjeszti a június havi pénztári forgalomról szóló pénztári jelentést, melyet a választmány tudomásul vesz.

4. *Berger* Benő jelenti, hogy az Északnyugati fiókkör ősszel Trencsénben fogja ez idei ülését megtartani.

Tudomásul szolgál.

5. *Klingenberg* Jakab jelenti, hogy a Pécsvidéki kör aug. hó 10.-én Marcaliban tartja ezidei körülését.

Tudomásul szolgál.

6. *Csukási* Fülöp beszámol az elnökség tevékenységéről, melyet az ingyenes népoktatásra vonatkozó törvényjavaslat megjelenésekor a zsidó iskolák érdekében még a képviselőházi tárgyalások előtt kifejtteni szükségesnek látott. Hálásan emlékezik meg ez alkalommal *Dr. Kelemen* Samu országgyűlési képviselő támogatásáról, akinek közbenjárására sikerült a törvényjavaslatnak a zsidó iskolákra háramló sérelmeire a vallás- és közoktatásügyi miniszter figyelmét felhívni, aki a kieszközölt, soronkívüli hosszabb kihallgatás alkalmával megnyugtató kijelentéseket tett.

A választmány elismeréssel vesz tudomást az elnökségnek ezen ügyben kifejtett nagyobb akciójáról, felhívja a szerkesztőséget, hogy lapunk legközelebbi száma ez eljárás részletes leírását a tagok tájékoztatására közölje, egyben hálás köszönetének és elismerésének ad jegyzőkönyvi kifejezést *Dr. Kelemen* Samu országgyűlési képviselő iránt, ki ez ügyben tanúsított közbenjárásával a magyar zsidó tanítóságának igaz háláját érdemelte ki. Utasítja az elnökséget, hogy a törvénynek a zsidó iskolákra vonatkozó következményeire a szükséges statisztikai adatokat szerezzék be és azok tanulságai alapján a szükségesnek mutató intézkedéseket tegye meg.

7. *Csukási* Fülöp jelentést tesz az Üdülő-telep bizottságának legutóbbi üléséről, melyből kifolyólag javasolja a választmánynak, hogy az 1907. évi közgyűlésnek az Üdülő-telep létesítésére vonatkozó határozatát végrehajtandó, küldjön ki bizottságot, azon felhatalmazással, hogy a Balaton partján, alkalmas helyen, megfelelő telket szemeljen ki, mely az annak megvásárlására vonatkozó szerződésre nézve a nyári szünidő alatt tárgyalásokat folytasson.

A választmány az Üdülőtelep-bizottság előterjesztéseit elfogadja, a végrehajtó bizottság tagjaiul a következő tagokat választja meg: *Csukási* Fülöp, *Biró* Samu, *Herczka* Gusztáv budapesti, *Barta* Fülöp veszprémi, *Gold* Adolf marcalii, *Löbl* Lipót marcalii és *Vázsonyi* Izidor tapolcai tagtársakat. Utasítja egyúttal a bizottságot, hogy oly helyre nézve tegyenek előterjesztést, hol a megfelelő ritualis élet folytathatására a feltételek megvannak, azonkívül orvos, és gyógyszerész legyen a helységben. A kiszemelendő hely talajviszonyaira

nézve a bizottság megbízható mérnök szakvéleményének beszerzésére utasítatják.

8. A választmány elhatározza, hogy a Müller-féle magyar ABC. újabb kiadásához megfelelő fali olvasótáblákat ad ki, melyeket a kiadó mindazon iskoláknak ingyen küld meg, melyek e könyvet használják, illetőleg bevezetik. Tekintettel arra, hogy a fali olvasótáblák előállítására, szállítására nagy költséggel jár, megengedi a választmány, hogy a Müller-féle Magyar ABC bolti ára 8 fillérrel emeltessék. Ezen áremelés már azért is indokolt, mert a többi hasonló könyvek árát a könyvkiadók közös megegyezéssel szintén 8 fillérrel emelték. E fali táblák előállítási és szállítási költségeit könyvkiadó cégünk és egyesületünk közösen viselik, valamint az áremelésből befolyó jövedelemnek a cég és egyesületünk megosztása a fennálló szerződés megfelelő pontjai értelmében történik.

9. Kiadványaink propogálása ügyében a választmány utasítja a titkárságot, hogy a beérkezett statisztika alapján tartsa nyilván azon iskolákat, melyek az egyesület kiadványait akár egészben, akár részben mellőzték. E mellőzött könyvek megjelölésével szólítsa fel az illető iskolák tanítóit, illetve iskolaszékeit, hogy lehetőleg minden kiadványunkat vezessék be.

10. A választmány felhatalmazza az elnököt, hogy a *Gans* Dávid-féle alapítványnak a nagy szünetekben esedékes kamatait az arra legérdemesebb folyamodónak ítélje oda.

11. A választmány a következő új tagokat veszi fel:

1. *Katz* József unini (Nyitra m.) tanítót, 28 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül.

2. *Kovács* Miksa, székesfővárosi tanítót 31 éves, 20 korona utánfizetés kötelezettsége mellett.

Az új tagok felvételi okmányait a f. évre járó 8 korona tagdíj befizetése után kapják meg.

Levelezés.

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület nagytekintetű Elnökségének
Budapesten.

Nagytekintetű Elnökség!

Azok a szives és rendkívül megtisztelő szavak, melyeket papi szolgálatom negyedszázados fordulóján hozzám intézni kegyes volt, mély hálára köteleztek. A becses megemlékezés a nagyérdemű Országos Izraelita Tanító-egyesület irántam mindenkor tanúsított jóakarátának újabb nyilvánulása, melynek értékét fokozza az a körülmény, hogy részben annak az eszmének méltánylásából fakadt, amely szerény munkásságomnak mindenkor egyik irányelve volt.

Mindig hűveim tanítójának tekintetem magamat és munkám társait láttam és becsültem azokban, akik párját ritkító hűséggel, rátermettséggel és buzgalommal töltik be tanítói tisztjüket gyülekezeteinkben. Hálásan emlékszem meg arról, hogy pályámon a tanügy számos kitünőségének rokonérzése kísért és hogy egy pillanatig sem volt megzavarva az az összhang, amelyben az iskoláknál működő jeles tanítókkal együtt dolgoztam.

Az Országos Tanító-Egyesület magas hivatásának pedig mindenkor tudatában voltam; nagyszabásu, üdvös munkássága minden alkalommal hódoló elismerésre készítetett. Kimagasló jelentőségének és kiváló érdemeinek arányában becses reám nézve a nagytekintetű Elnökségnek kegyes megemlékezése, amelyért hálás szívből meleg, bensőséges köszönetet mondok.

Mély tisztelettel

Dr. Neumann Ede.

Nagykanizsán, 1908. június 18-án.

Az „Izr. Tanítóegyesület“ tekintetes Elnökségének

Budapest.

Tisztelettel értesítem a tek. Elnökséget, hogy feleségem az ujonnan kérelmezett államsegélyt megkapta azzal a megjegyzéssel, hogy „a minimális hatvanas létszám osztályonként, illetve tantermenként szem előtt tartandó.“ Továbbá: „csakis közigazgatási bizottságuk azon jelentése alapján engedélyeztetett az államsegély, mely szerint az izraelita felekezeti iskolát úgy a jelen, mint a közelebb elmúlt tanévben átlag 72 mindennapi tanköteles látogatta.“

Amidőn a kunmadarasi izr. Iskolaszék jegyzőkönyvi köszönetéről szóló kivonatot mellékelni vagyok bátor, nem mulaszthatom el, hogy a magunk nevében is egy néhány sorban hálás köszönetünket ki ne fejezzem.

A tek. Elnökség ügyünket azonnal jóindulatába volt szives fogadni és ezen szivességet az ügy sikeres elintézéséig nemcsak, hogy nem tagadta meg tőlünk, hanem hatványozott fáradsággal, tanítói türelemmel, kartársi szeretettel volt kegyes ügyünkben eljárni.

Valóban több ízben elgondolkoztam azon, vajjon nem éltem-e vissza a tek. Elnökség türelmével akkor, amidőn leveleim számának határt sem szabva, minduntalan kérdezősködtem ügyünk iránt. Azonban azok a biztató, kartársi szeretettel telt levelek, melyekkel bennünket megtisztelni voltak kegyesek, eloszlatták ezen alaptalan föltevésemet.

A tek. Elnökség fáradozásait, bölcs tanácsait, kartársi érzését sohasem felejtjük el.

Adja a jó Isten, hogy egyesületünk ily bölcs vezetés mellett sokáig-sokáig virágozzék!

Fogadja a tek. Elnökség még egyszer hálás köszönetünket.

Vagyunk

Kunmadaras, 1908. június 8.

mély tisztelettel:

Dénes S. Sándor és neje

izr. tanítók.

Tekintetes Stern Ábrahám úrnak

Az Országos Izr. Tanítóegyesület Elnökének

Budapesten.

Az 50 korona iskolaépítési segélyt nyugtázva, hálás köszönetet mondok a tek. Tanítóegyesület vezetőségének, hogy bennünket anyagi támogatásra méltatott. Folyó hó 7-én tartott iskolaszéki gyűlésünken az érdeemes egyesületnek külön jegyzőkönyvi köszönetet szavaztunk, egyben határozat hozatott, hogy iskolánkban csakis egyesületük könyvkiadványai használandók.

Köszönetünk, elismerésünk és nagyrabecsülésünk nyilvánítása mellett

hitrokoni üdvözlettel

Somogy-Kéthely, 1908. június 9-én.

Hermann Sámuel

hitk. jegyző.

Gut Sámuel

hitk. és isksz. elnök.

Pályázat.

Az egyesületünk által kezelt Gans Dávid-alapítvány ez évi kamatai (32 korona) augusztus hó 21-én (Áv hó 24-én) fognak segély címén oly tanítónak, tanító-özvegynék vagy tanító-árvának kiadatni, aki erre a segélyre rászorul és ezért aug. hó 1.-ig kellően felszerelt kérvényben folyamodik.

Első sorban az egyesület rendes tagja vagy annak családja jöhet tekintetbe.
Budapesten, 1908. július hó 1-én.

Hajnal Jakab
egyes. titkár.

Stern Ábrahám
egyes. elnök.

1908. évi május 25-dikétől június 30-ig befolyt tagdíjak és gyűjtések kimutatása:

a) Pártoló tagdíjak.

	kor.		kor.
Izr. tantestület, Miskolc	10.—	Izr. nőegylet, Léva... ..	10.—
Izr. fiúiskola, Miskolc ...	10.—	Izr. hitközség, Nagykanizsa	10.—
Izr. leányiskola, Miskolc ...	10.—	Össz.	50.—

b) Rendes tagdíjak.

	hátr. kor.	1908 kor.		hátr. kor.	1908 kor.
Figdor Albert, Nagyhöflány	—	8.—	Sor Mihály, Budapest ...	—	4.—
Grosz Henrik, Makó	—	8.—	Szirtes Miksa, Ujvidék ...	3.—	—
Katz József, Unin... ..	—	6.—	Weisz Pinkász, Kiskunhalas ...	4.—	4.—
Mendl József, Párkány	—	8.—	Összesen	7.—	38.—

c) Gyűjtés az árva-alap javára:

Chevra Kadisa adománya, Albertiirsa	kor.	5.—
Dr. Friedlieber Manó adománya, Ungvár	kor.	6.—
Goldhammer és Weisz gyűjtése, Csorna (Weisz József földbérlo adománya)	kor.	2.—
Krausz Áron főrabbi gyűjtése, Iglón ¹	kor.	14.24
Klein Éliás gyűjtése, Pásztó ²	kor.	20.—
Mendl József évi járuléka, Párkány	kor.	1.—
Székely Lipót gyűjtése, Makón ³	kor.	50.—
Ujvári Adolf gyűjtése, Püspökladány	kor.	3.—
Összesen	kor.	101.24

d) Gyűjtés az „Üdülő-telep“ javára.

Budapesti hitelbank mint szövetkezet, alapító-tagdíjr.	kor.	25.—
Izr. tantestület adománya, Galgóc... ..	kor.	20.—
Kovács Lajos, Gyöng	kor.	2.—
Mendl József évi járuléka, Párkány	kor.	1.—
Székely Lipót gyűjtése, Makón ⁴	kor.	51.—
Vécsei Leó, Budapest, alapító-tagdíj	kor.	10.—
Összesen	kor.	109.—

e) *Adományok egyéb egyesületi célokra.*

Kovács Lajos gyűjtése, Gyönk ³	—	—	20. —
Neumann Albert gyűjtése, Boldogasszony ⁵			6. —
Reményi Lajos gyűjtése, Rácalmás ⁶			3.60
			<u>Össz. 29.60</u>

Budapesten, 1908. június hó 30-án.

Győri Adolf
egyesületi pénztáros.

Gyűjtések részletezése:

¹ Ehhez hozzájárultak: Az iglói ág. hitv. ev. főgimnáziumba járó izraelita tanulók által a „Szimchat-Tóra“ ünnep alkalmával a Tóra előtt felajánlott összeg kimutatása: I. oszt. Braun Vilmos —.40, Kornhauser Jenő —.40, Pollák Gyula —.40, Rosenthal Aurél 1.—, II. osztály. Kirz Ernő —.40, Schwarz Károly —.40. III. oszt. Baldinger Ármin —.36, Grasgrün Miksa —.36, Pollák Róbert 1.—, Schwarz Sándor —.36, Singer Ernő —.36, IV. oszt. Braun Jenő —.36. V. oszt. Gerstl Gyula —.40, Schiffer Ernő —.40, Silberstein Dezső —.36, Statter Miksa —.40. VI. oszt. Braun Leó —.40, Kirz Artur —.40, Kleinberger Jenő —.40, Kornhäuser Miklós —.40, Propper Aurél —.40, Schrák Béla —.40, Strausz Hugó —.40. VII. oszt. Rosenthal Béla 1.—, Schwálb Marcell 1.—. VIII. oszt. Elsász Sándor 1.—, Goldberger Adolf —.36, Littmann Gyula —.36, Zimmermann Emil —.36. Összesen 14 K 24 f.

² Klein Éliás pásztói tagtársunk gyűjtésének részletezése az árvaalap javára: Klein Bernát 2.—, özv. Szilárd Józsefné 1.—, Grünfeld 1.—, Verebélyi Jakab 1.—, Bródy J. 1.—, Ház Márton 1.—, Feldmann Adolf 1.—, Kemény Dezső 1.—, Pásztói Takarékpénztár r.t. 2.—, Jungreis Sándor 1.—, Holder József 1.—, Braun Izidor 1.—, Wohl Ignác fiai 1.—, Péter Herman 1.—, Eichler Márton 1.—, Keszler Zsigmond 1.—, Klein Éliás 1.—; összesen 20 korona.

³ Kovács Lajos gyönki tagtársunk gyűjtésének részletezése az egyesület céljaira Gyönki izr. hitk. 4.—, Rothauser Illés 1.—, Engel József — 50, Kron Lipót —.50, Hercz Lajos 1.—, Krausz Bernát —.50. Óváry Ferenc 4.—, Engelmann Frigyes 1.—, Fodor Géza 1.—, Halbrohr Simon 1.—, Quittner Bertalan 1.—, N. N. —50, Engelmann Gyula 2.—, Kovács Lajos 2.—; összesen 20 korona.

⁴ Székely Lipót makói igazgató gyűjtésének részletezése, felerészben az árvaalpra felerészben az Üdülő-telep alpra: Pártos Izsó 10.—, dr. Sas Bernát 5.—, dr. Dózsa Lajos 5.—, dr. Dózsa Sámuel 10.—, Politzer Jenő 5.—, Singer Jakabné 10.—, Teltsch Adolf 5.—, Szüsz Simon 1.—, Krausz A. H. 5.—, Mandl Zsigmond 2.—, Iritz Sándor 5.—, dr. Dózsa Simon 5.—, dr. Gerő Géza 2.—, özv. Iritz Sámuelné 10.—, Ehrenfeld Bernát 2.—, Endrei Márton 2.—, Schattelesz Vilmos 2.—, Landesmann Mór 1.—, Lövinger Miksa 2.—, dr. Dózsa Ferenc 2.—, Mandl József 2.—, Sas Sándor 3.—, dr. Nagy Sándor 2.—, Neumann Zs. 3.—; összesen 101 korona.

⁵ Ehhez hozzájárultak: Fried Adolf 2.—, Izr. hitközség 4.—. Összesen 6 korona.

⁶ Ehhez hozzájárultak: Bruck Arnold 2.—, Führer Mór 1.—, N. N. —.20, N. N. —.40. Összesen 3 korona 60 fillér.

W i t t m a n n P á l.

1878—1908.

A fiatal tanítógárda egyik igen képzett és tehetséges tagja: *Wittmann Pál* halt meg június hó 10.-én. Nagytapolcsányban működött már 11 év óta, de ismerték őt az egész Felföldön. Műveltsége, alapos tudása, sokoldalú tehetsége, pedagógiai ismeretei, szónoki képessége, az írás mestersége mind az ő kvalitásaihoz tartozott. Nem csoda tehát, hogy kimagaslott kortársai közül és községe is elismerte kiválóságát.

De ami megbecsülhetetlen volt nála, az jó kedélye és finom érzékeny lelke és szíve volt. Ha bármi baj érte is, nagyon hamar túltette magát azon. Egy szellemes megjegyzéssel a leghevesebb és legelkeseredettebb pillanatokban is le tudta csillapítani a kedélyeket. Szellemesen élcelt és jó humorával felvidította a legszomorubbak kedélyét is. De azért tudott mélyen érezni is.

Aki jó volt hozzá, aki valaha csak szivességet tett neki, annak sorsa iránt meleg szívvel érdeklődött és annak megtett mindent, amit csak kívántak tőle. De nem tudott haragudni azokra sem, akik irigykedtek rá és igyekeztek életét elkeseríteni.

*

Az elhunyt életrajzi adatai a következők: Somogy-Szillben született 1878. május 16.-án. Az elemi iskolát édes atyjánál, ki szintén tanító volt, a gimnázium alsó négy osztályát Kaposvárott végezte és mindenütt feltűnt élénk temperamentuma és éles esze által. 1893-ban 15 éves korában iratkozott be az Izr. Tanítóképzőbe és itt nemcsak tanárai megalégedését és becsülését nyerte meg, hanem kedves modora, megnyerő külseje és viselkedése, aranyos kedélye és szivélyessége által osztálytársainak is becézett kedvence lett. Mikor 1897-ben a képesítőt kitüntetéssel letette, mindjárt álláshoz is jutott Nagytapolcsányban. Fiatalsága dacára csakhamar pozíciót tudott magának kivívni és hitközsége becsülését megnyerni. Sajnos, a fiatalság kísérője, a könnyelműség őt is megejtette. Korán, alig 22 éves korában nősült meg és most, hogy 30 éves korában meghalt, 4 apró kis gyermeket és egy beteges özvegyet hagyott hátra, kinek — miután férjének csak 9 évi működése számítható be — még nyugdíjra sincs igénye. Élte utolsó pillanatáig sem tudott igazán megkomolyodni és sohasem élt úgy, ahogy azt gyenge szervezete megkívánta volna. Ez volt valószínűleg oka korai halálának is.

*

Temetése is az elhunyt nagy népszerűsége mellett tanuskodott. Az egész hitközség apraja-nagyja sietett a gyászházba, hogy szeretetének utolsó tanujelét adja. Megjelent azonkívül az állami polgári iskola egész tantestülete az összes növendékekkel, a városi hatóság, a járásbiróság, a politikai hatóság és a hitközségi előjáróság képviselői. A gyászházban főtisztelendő *Schlesinger* Nátán főrabbi mondott gyászbeszédet, méltányolván az elhunyt érdemeit az iskola, az emberiség és a zsidóság körül. A rokonság nevében a megboldogult nagybátyja, *Fischer* Jakab, a pozsonyi izr. polgári leányiskola igazgatója mondott utolsó búcsút, míg a kartársak nevében *Fischer* Ignác, nyitrai tanító búcsuztatta el megható beszédben a korán nyugovóra tért derék tanítót és jó kartársat.

Legyen könnyű neki a föld! Nyugodjék békében!

Rózsa Ede.

Könyvismertetések.

Népiskolai magyar nyelvtanaink története. Irta *Böngérfi* János. Bpest. Néptanítók (Népnevelők) Könyvtára 35—36. füzet. Kiadó: Wodianer könyvkiadóvállalata r. t. Ára 2 korona.

A magyar pedagógiai irodalomnak ez a régi munkás tagja, ki már egész nemzedékeket tanított dolgozataival és munkásságra serkentett tudományos készültségével, ismét érdekes munkát végzett. Mikor a nemzeti fejlődés legelső kérdéssé nőtte ki magát, midőn a nyelvtanítást vesszük a nemzeti irányzat fellendítéséhez legelső eszközül, akkor figyelemre számíthat *Böngérfi* J. fenti munkája. Fontos kérdés ez, mert a haladásnak, a jövőnek szempontjából elengedhetetlen követelmény, hogy előbb ismerjük a múltat. Meg kell ismerkednünk a nyelvtanítás mai stádiumában azokkal az elvekkkel, amiket nyelvtankönyv-íróink eddigelé szemük előtt tartottak. Ma, midőn a nyelv és nyelvtan tanítása annyira előtérbe nyomul, midőn e kérdés tisztázása minden tanítót a legkomolyabban foglalkoztat, midőn oly égető sürgősséggel törekszünk a gyakorlati megvalósulás felé: *hogyan tanítsuk meg gyermekeinket a helyes beszédre, logikus, egybefüggő helyes írásra és helyesírásra?* — ismernünk kell azt az alapot, melyet az eddigi munkálkodás után folytatnunk, befejeznünk kell.

Szerző végigvezeti olvasóit a nyelvtan-tanítás történetén a mai napig. A grammatikai iránytól kezdve, amelyben csak a holt nyelvi szabályok szerepelnek, bemutatja a haladás fokozatait. Az élő nyelv, az anyanyelv ismertetésének fontossága, majd kizárólagossága; *Rochow* iskolája; a beszéd, mint a nyelvtan alapja; a nyelvtan alaki cél a gondolkodás helyes irányban való gyakoroltatására; *Pestalozzi*, ki szemlélettel, besz. és ért. gyakorlatokkal irányítja a nyelvi készséget; a radikális irány, mikor az elemi iskolából a nyelvtant kizárják; *Herbart*, *Ziller*, kik felismerik, hogy a nyelvtan nem öncél, hanem eszköz a nyelv helyes elsajátítására és azért a helyesírásra és fogalmazásra fektetik a fősúlyt, mind olyan episodok, amik a nyelvtanítás mai módszeréhez lényegesen hozzájárultak, ezt elősegítették.

Böngérfi három főszakot különböztet meg innen kezdve: az elnémetesítés veszélye ellen küzdők, a nemzeti irány fejlesztői és az egyeztetők korszakát. Különösen ez utóbbiak között igen szép helyet foglalnak el a zsidó tanítók is. *Halász* Nándor, ki a polgári ügyiratok ismertetésével új irányban gazdagította ez irodalmat. *Schönfeld* Farkas, ki a magyarosodó zsidó iskolák munkáját segíti elő, midőn a szóismeretet terjeszti. *Stern* Mór, ki tételes nyelvtant ad. *Fischer* Simon és Nándor ugyanazon célért küzdenek.

De határozott fejlődést mutatnak *Führer* J. *Schön* József nyelvtanai, kik módszeres elveken fejtegetik a grammatikai szabályok tanítását. *Müller*, *Brett* Mór, *Singer* A. és *Székely* Adolf nemcsak az emlékezet élesítésére, hanem az értelemfejlesztésre fordítanak nagy gondot. Ebben az irányban igen jeles munkát nyújtottak *Faludi* és *Schön* J. *Knopfler* S. a fogalmaztatásra kíván nagy súlyt helyezni, amivel ismét nagy lépéssel vitte előbbre a nyelv tanításának kérdését. Ugyancsak átmenetet képeznek a legújabb irányhoz *Schön* Bernát, *Schetvizer* és *Barna* Jónás könyvei. A legújabb irány követői *Sebestyén* és *Pintér* és ama sok-sok ügybuzgó lelkes tanító, kiknek neveit *Böngérfi* a jelzett könyvhöz csatolt repertoriumban felsorolja és akik a nyelvtanítás helyes módszerét pedagógiai lapokban közölt cikkeikben tárgyalták.

Szerzőnek munkája tájékoztatást nyújt a magyar iskolák ez irányú fejlődéséről; ecseteli a jelen állapotot és fejtegeti azt a feladatot, mit a nyelvtanítás keretében szükségképen el kell érünk. Erdemes munka. Helye van minden iskolának tanítói könyvtárában.

Pintér Zsigmond.

Szociális szempontok az elemi iskolában. Irta *Bartók* Jakab elemi isk. tanító. Losonc 800.

Bartók két megyéjebeli tanítógyűlésen felolvasást tartott és az ott kifejtett eszméket rendszerbe foglalva egy kis füzetbe adta ki. Amit a gyermekek szociális neveléséről mond, helyes és megszívlelendő. A tanító szociális munkájának nehézségeit annak tudja be, hogy a 30.000 tanító között nem akad egy vezető genie és így a tanítók összeségének törekvései nem tudtak még kifejezésre jutni és érvényesülni. Igen szépen fejtegeti a tanítás nehéz művészetét és azt a munkát, amit a tanító az elemi iskolában végez. A tanítóság mai színvonalát e nehéz munkával szemben igen alacsonynak találja — bár ez nézetünk szerint semmi esetre sem olyan alacsony, ahogy *Bartók* írja — és ezt a hiányos képzettségnek és az oklevelet szerzett tanítók fiatal korának tudja be. A gazdasági okot, mely a legfontosabb és amely a többi oknak is kutforrása, *Bartók* egészen figyelmen kívül hagyja. — Az érdekes füzet minden gondolkodó ember figyelmére érdemes.

V.

Népművelés. Változatos, gazdag tartalommal jelent meg a *Népművelés* ápr.-máj. együttes száma. Tartalmából kiemeljük a következőket, mint amelyek leginkább érdekelhetnek bennünket: *Migray* József: *A fogalmazás tanításáról.* Egyéni stílust kell fejlesztenünk és nem szabad iskolaizü írásokat gyártani. A végtelen mindenség életének lényege nem az egyformaság, hanem a sokféleség összhangja. Szól még a javításról, amikor a tartalomra és a kifejezésbeli formákra kell a fősúlyt fektetni. De itt szigorúan figyelniünk kell a gyermek szempontjára. *Szabó* Kálmán: *Az olvasmányok tárgyalásáról* értekezik. A leíró és elbeszélő olvasmányoknál természetesen más-más az eljárás. *A testi nevelés szervezéséről* a füzet igen értékes cikket közöl, melyben három különböző, de az alkalmazásban teljesen egymáshoz hasonló elemre osztja fel a testi nevelés feladatát: egészségi tornára, racionalis sportra és szabadtéri játékokra. Ide csatlakozik: *A mozgás és testgyakorlás szerepe értelmi műveleteinkben.*

P. Zs.

„**Hazaszeretet**“. Hazafias versek gyűjteménye elemi iskolai tanulók részére. Szerkesztette *Kemény* Károly nyitrazsámbokréti tanító. Ára 80 fillér. Kiadja *Alexander* Vilmos Sátoraljaujhelyen. — E költemény-gyűjtemény hazafias ünnepélyek rendezése alkalmával rendkívül nagy hasznára válik minden tanítónak, mert benne csoportosítva együtt találja az egyes alkalmakra való legszebb verseket a leggondosabb összeválogatásban és dús választékban. Hosszas és fáradságos utánjárás után sikerült buzgó kartársunknak irodalmunk java alkotásaiból a legszebb és elemi iskolás fiú- és leánygyermek szellemi és értelmi fokának legmegfelelőbb verseket összegyűjteni. A könyv fejezetei a következők: A haza. A király neve napján. Erzsébet napján. Szabadság. (Márc. 15. és ápr. 11.) Egyes költemények. Párbeszéd. E fejezetek alá vannak beosztva az egyes alkalmakra szánt szebbnél-szebb költemények. Ahol a versek száma nagyobb egy-egy fejezetben, ott a könnyebb kezelhetőség kedvéért elvannak különítve a kisebb és nagyobb tanulóknak való szavalmányok. Képviselve vannak e műben szellemi termékeik legjavával összes jelesebb költőink, mint Pósa Lajos, Ábrányi Emil, Gyulai Pál, Kölcsey Ferenc, Dalmady Győző, Vörösmarty Mihály, Tóth Kálmán, Petőfi Sándor, Gárdonyi Géza, Arany János, Tompa Mihály, b. Eötvös József, Kisfaludy Károly stb. E művecske nemcsak arra való, hogy a tanító kiszemelje belőle az alkalmi szavalni valót, de arra is méltó, hogy a gyermekek kezébe adjuk segédkönyv gyanánt. Hadd igya be tanulóink fogékony lelke e művecske nyomán nagyjainknak igaz hazaszeretetet lehelő szellemi gyöngyeit.

—s—r.

Jeles mondások és költemények gyűjteménye. Szerkesztette *Pálinkás* Béla, fiúmei állami tanító. Ára 2.50 k. *Kovács* Gyula könyvkereskedő Nagybánya.

Az egyes osztályok növendékeinek felfogásához, mért közmondások, példabeszédek és költemények gyűjteménye ez a könyv. Az egyes költemények tartalmi összefüggésben állanak az illető osztály olvasókönyvével. Megfelel a vall. és közoktatásügyi m. kir. ministerium rendeletének, mely ezeket a követelményeket vezérelve felállítja. Tehát szolgálatot tesz szerző a kartársaknak, midőn a tanterv által előírt költeményeket mind a hat osztályra együttesen adja elénk. Megakarja könnyíteni munkánkat, mert nagy idővesztésbe, fáradozásba kerül a jeles mondásokat összegyűjteni. E könyvben ezek mind együtt vannak.

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

Iskolai jubileum. A mohácsi izr. hitközsége f. é. június 28-án ünnepelte népiskolája fenállásának 50. évfordulóját.

Az ünnepély lefolyása impozáns, lélekemelő, gyönyörű szép volt. Részt vett azon nemcsak a hitközség, hanem az egész városnak színe-java, valamint számos vidéki vendég is.

Az iskola udvarán, mely virágdiszben pompázott, délután 4 órakor nyitotta meg *Wolf* Zsigmond hitközségi elnök a díszgyűlést, hálát adva a Mindenhatónak, hogy a felvilágosodott újkor haladtával a hitközség annyira fejlődött, hogy népiskolája fennállásának 50. évfordulóját őszinte meglelégedéssel és lelkes örömmel megünnepelheti.

Következett ezután Dr. *Flesch* Armin főrabbinak ünnepi beszéde, mely formára és tartalomra nézve remek volt, s így természetes, hogy a 600 személyből álló hallgatóság lelkesen megéljenezte. Alapeszméje: a vallás és tudomány közül mint egymást kiegészítő mozzanatok a zsidóság fejlődésében.

Az üdvözlő beszédeket röviden felemlítem *Bolgár* Kálmán kir. tanfelügyelő, *Warga* Zsigmond református lelkész, *Szinkrics* Károly főszolgabíró, *Szokody* Árpád városbíró és *Klingenberg* Jakab nyug. igazgató felszólalásait, utóbbi az Orsz. Izr. Tanítóegyesület elnöksége és a Baranya, Somogy és Tolna megyékre kiterjedő fiókkör nevében üdvözölte a díszgyűlést.

Az ünnepi hitközséget üdvözölték továbbá sürgönyileg: *Kosztits* Kamill Baranya, megye alispánja, *Leopold* Sándor a X. községkerület elnöke, a bajai izr. Tantestület, a siklósi izr. Tantestület, *Nagy* József bezdáni tanító, *Schleiszner* Henrik nyug. tanító, *Apor* Nándor pénzügyigazgató s még mások.

Az üdvözlések után Dr. *Lóvy* Jakab iskolaszéki elnök köszönte meg a meg-

tisztelő megemlékezést és visszapillantást vetve a múltra, melegen emlékezett meg mindazokról, akik az iskola fellendítése iránt különösen nagy érdemeket szereztek maguknak.

Ékes pontja volt az ünnepélynek az 50 év c. óda, melyet Dr. Popper Manó iskolaszéki tag és az iskola volt tanítványa irt és Hoffmann Ilonka kisasszony nagy hatással elszavalt.

Utána Székely Lajos igazgató tanító felolvasta az iskola 50 éves vázlatos történetét, melyet a közönség lelkes éljenzéssel fogadott. Ebből a szép munkából csak azt jegyzem meg, hogy az izr. hitközség első zsidó embere, Fűchsel Ferdinánd 1839-ben telepedett le Mohácson, és hogy a nyilvános zsidó népiskolát itt 1858-ban nyitották meg Krámer Mór és Schwarz József tanítók alkalmazásával.

Az idők folyamán működtek az iskolánál: Rosenthal Sámuel, Schwarz Károly, Deutsch József, Stöckelmacher Bernát, Ungár Mór, Maislis Mór, Márkus Vilmos, Braun Farkas, Nascher Adolf, Rosenthal Márk, Weiser Gyula, Grünbaum Ármin, Schleiszner Henrik és Schwarz József. Ez időszerint az iskolánál: Székely Lajos, Székely-Beck Melanie és Rosenthal Rezső működnek.

Az ünnepély alkalmából Vida Lajos jelentése szerint a mohácsi izr. népiskola volt tanítványai egy 1800 koronáról szóló, Wolf Zsigmond hitközségi elnök és neje pedig egy 1000 koronáról szóló alapítványt létesítettek szegény és jó tanulók jutalmazására. A jutalomkiosztás, Dr. Flesch főrabbi záró beszéde és a Hymnus elénekélése után a magasztos szép ünnepély véget ért. *Klingenberg Jakab.*

Záróünnepély. A pesti izr. hitk. elemi és polgári iskolája június hó 23-án tartotta évzáró ünnepélyét nagyszámu szülők jelenlétében. Az előljáróságot dr. Grauer Vilmos előljáró képviselte. Az intézet igazgatója figyelemmel hallgatott, hatásos beszédben ismertette a lefolyt év történetét és örömmel konstatálta, hogy a tanulási eredmény igen kedvező volt, ami a bukottak elenyésző csekély százalékában, a kitűnő és jelesek igen nagy számában nyilvánult, de különösen abban a feltűnő jelenségben, hogy a jórendűek kivételesen sokkal többen voltak, mint az elégséges rendűek. Beszédében felhívta a szülők figyelmét arra a sajnálatos tényre, hogy a gyermekek azokat a szenyiratokat olvassák, melyekkel újabb időben az egész kontinenst, de különösen Budapestet elárasztják és felkérte őket, hogy szigoruan örködjének afelett, hogy a gyermekek meg ne méteyezessék lelküket ezekkel a ponyvairadalomnál is selejtesebb rémhistoriákkal; az iskola pedig, mint eddig, mindenképpen azon lesz, hogy jó ifj. olvasmányokkal elégítse ki és helyes útra terelje a gyermekek olvasási vágyát. Igazgató azután vagy 1000 korona értékben kiosztotta az idén kitüntetteknek az ösztön- és segélydíjakat, mindegyikhez egy pár buzdító szót intézvén. Külön buzdító beszédet mondott azután az iskolát most végzett polg. isk. IV. osztályú tanulókhöz, kiket felszólított, hogy az intézet „Volt Növendékeinek“ egyesületébe lépve, tartsák fenn a közösséget továbbra is az intézettel, mit az ifjuság szónoka, Dückstein Zoltán IV. oszt. tanuló talpraesett beszédben meg is fogadott. A tanulók ének- és zeneszámai élénkítették és fejezték be a sikerült ünnepséget.

Körülés. A Baranya, Tolna- és Somogy megyékre kiterjedő fiókkör *Klingenberg Jakab* elnöklete alatt Marcaliban aug. hó 10-én ülést fog tartani.

Az eddigi megállapodások szerint a körülés programja a következőképpen fog alakulni:

Augusztus 9-én megérkezés Marcaliba.

Augusztus 10-én reggel 8 órakor előértekezlet.

Augusztus 10-én 9 órakor körülés.

Napirend.

1. Megnyitó beszéd.

2. A községi és felekezeti tanítók illetményeiről és jogviszonyairól, valamint az ingyenes népoktatásról szóló törvény érvényesülése a zsidó hitközségekben. Előadó *Löbl Lipót.*

3. A zsidó iskolák állapota a 19. században és fontos feladatai a 20. században. Előadó *Mandl Bernát.*

4. A mezőgazdasági oktatás a zsidó iskolákban. Előadója még nincs megállapítva.

A központ képviselője *Mandl Bernát* választmányi tag lesz. A végleges meghívót lapunk augusztusi számában fogjuk közölni.

Meghívó. *Erdélyi* Lipót, a nyitrai izr. népiskola egyik érdemes tanítója a f. tanév végével tölti be tanítói működésének 25-ik évét. Negyedévszázadon munkálkodott buzgósággal, kiváló szaktudással és lankadatlan kitartással a népiskolai tanügy terén. Volt tanítványai mély hálájukat, tisztelői nagy elismerésüket oly módon akarják iránta nyilvánítani, hogy tiszteletére június hó 28 án d. u. 4 órakor az izr. népiskola disztermében ünnepélyt rendeznek, melyhez T. C.-et tiszteletteljesen meghívja a rendezőség. Nyitra, 1908. június hóban.

Zenta. A zentai iskolafentartó izr. hitközség példátnyújtó határozatot hozott. A képviselőtestület utolsó közgyűlésén kimondta, hogy „*felekezeti iskolánkat fenntartjuk továbbra is és azon esetben, ha Zenta városának iskolái állami kezelésbe mennek át, az izr. felek által fizetett 10%-os iskolaadót saját iskoláink fenntartására visszaköveteljük.*”

Pályázat. Az ózdi izr. hitközség most szervezett osztatlan iskolájánál tanítói állásra pályázatot hirdet. Fizetés: évi 1000 korona és természetbeni lakás. Csak nők pályázhatnak.

Felolvasás. A trencsénvármegyei áll. tanítóegyesület csaczai járáskörének jun. hó 11-én tartott ülésén *Vándor* Soma nagybicsei tanító „*A magyar nyelv és grammatika a nemzetiségű iskolában*” címmel nagy tetszés mellett felolvasást tartott.

Kinevezés. A vall. és közoktatásügyminiszter *Szatmári* Jakab entradámi tagtársunkat jelenlegi állomáshelyén igazgató-tanítónak léptette elő.

Nyugdíjazás. A vall. és közoktatásügyi miniszter tagtársunkat, *Darvas* Salamon Sámuel óbecsei tanítót sok évi működés után saját kérelmére nyugdíjazta.

VEGYESEK.

Czakó Jakab Lapunk zártakor vesszük a lesújtó hirt, hogy érdemes tagtársunk, *Czakó* Jakab, a bártfai áll. elemi iskola, tanítója hosszú szenvedés után június hó 28-án hirtelen elhunyt. A megboldogult 41 éves volt és 21 évig működött a tanítói pályán. Özvegyet és 7 kiskoru árvát hagyott hátra. Élete folyásáról lapunk jövő számában fogunk megemlékezni. Nyugodjék békében!

A III. korpótlék. Az 1893. okt. 1-én életbeléptetett és a tanítói korpótlékról szóló törvény értelmében mindazon tanítókat, kik a törvény életbeléptetésekor már szolgálatban voltak, 1908. október 1-én a harmadik korpótlék illeti meg, mely az 1907. XXVII. t.-c. szerint évi 100 koronát tesz. Felhívjuk tehát tagtársainkat, hogy ez irányban érvényesítsék igényeiket. Ha e korpótléket az iskolafentartó hitközség fogja fizetni, úgy elégséges egy a hitközség előjáróságához beadott írásbeli bejelentés, melyben a törvényre való hivatkozás benne van. Ha az illető hitközség az állam segítségét kívánja igénybe venni e korpótlék fedezésére, akkor három eset lehetséges. Mindegyikre azonban a következő két szabály áll: A hitközségnek ülésben kell konstatálnia, hogy a korpótlék kifizetésére rendes költségvetése keretében nincs fedezete és hogy ennek folytán államsegélyt akar igénybe venni. Az ezt kérelmező folyamodványt pedig lehetőleg 3 hónappal az esedékesség előtt kell benyújtani.

E folyamodványokra vonatkozólag a következőket jegyezzük meg: Ha az iskolafentartó hitközség még eddig nem folyamodott államsegélyért és most a III. korpótlék fedezésére államsegélyt kér, úgy folyamodványát úgy kell felszerelnie, mint azt az 1907. XXVII. t.-c. minden államsegély-kérvényre vonatkozólag részletesen előírja.

Ha az iskolafentartó az 1908-ban kiállított okmányokkal felszerelt kérvény alapján az idén kapott államsegélyt fizetésekiegészítés, illetőleg korpótlék kiegészítés céljából, úgy a harmadik korpótlék fedezésére szolgáló államsegély-kérvényhez nem kell újabb okmányokat mellékelni, hanem hivatkozzatik a régibb okmányokra és a megadott államsegélyt kiutaló végzés számára és keltére.

Ha az iskolafentartó azonban már a múlt évben, az 1907-ben kiállított okmányokkal felszerelt kérvény alapján kapta meg a fizetésekiegészítést vagy korpótlék kiegészítést nyújtó államsegélyt, akkor a harmadik korpótlék fedezésére szolgáló államsegélyért beadandó kérvényéhez az iskola és a hitközség 1908. költség-

vetését kell mellékelnie, egyebekben pedig a többi okmányra csak hivatkozni, de mindenestre felemlíteni a múlt évben kapott államsegélyt kiutaló végzés számát és keltét.

Mint hogy a II. korpótlék esedékessége alkalmával a miniszterium erre vonatkozó, külön utasítást adott ki, úgy várható, hogy ez most is meg fog történni természetesen, hogy akkor az illető tanítók és iskolafentartó hitközségek kötelesek ez utasítás intézkedéseit mindenben követni. Az utasítást, ha egyáltalában megjelenik, a *Néptanítók Lapja* is egész terjedelmében fogja közölni.

Nem tartjuk feleslegesnek itt megjegyezni, hogy a III. korpótlék is törzsfizetés jellegével bír, tehát a nyugdíjba beleszámítható. Minden tanító tartsa tehát kötelességének, hogy a III. korpótlék első részletének folyósítása után az ismert módon nyugdíjhelyesbítésért folyamodjék.

Fali olvasótáblák. Az egyesület kiadásában megjelenő *Müller Adolf* magyar ABC és olvasókönyv tudvalevőleg a múlt évben javított és az új Tanterv szerint teljesen átdolgozott új kiadásban jelent meg. Ennek egyik következménye az lett, hogy az e könyvhöz kiadott, régebben megjelent fali olvasótáblák már nem egyeznek meg a könyvben használt betűsorrenddel és így ma már nem használhatók. Több tagtárs kívánságára a közp. választmány tehát elhatározta, hogy a kiadó és egyesületünk közös költségén szép fali olvasótáblákat ad ki, mely 10 szépen kiállított táblán az egész olvasóanyagot, a kis nyomtatot betű keretében, dolgozza fel. Egyszersmind elhatározta, hogy ezen fali olvasótáblákat mindazon iskoláknak, melyek a Müller Adolf Abcés könyvét használják, *bérmentve, teljesen ingyen küldi meg.* Az olvasó táblák még a szünidő folyamán jelennek meg és kiadóink azokat minden iskolának meg fogja küldeni, mely az Abcés könyvet használja. Azok az iskolák pedig, melyek most vezetik be egyesületünk Abcés könyvét, levélbelileg kérjék az olvasótáblákat kiadónktól. Ez újabb áldozat által egyesületünk ismét meg akarta könnyíteni a tanítósnak amúgy is nehéz munkáját és lehetővé akarta tenni, hogy az izr. iskolák a csakis kizárólag ezen célra engedélyezett „Müller Adolf Abcés olvasókönyvet“ országszerte bevezessék.

Statisztika. Tekintettel arra, hogy néhány kartársunk a hozzájuk beküldött kérdőíveket, az iskolájukban bevezetett könyvekről, még nem küldte vissza kitöltve, az elnökség az illető késedelmező kartársakhoz a következő levelet intézte: „Tisztelt Kartárs Úr! A magyar zsidó iskolákban használt tankönyvek statisztikájának végleges összeállításánál nélkülözzük az ön iskolájára vonatkozó adatokat, mely körülményt csak úgy magyarázhatjuk meg, hogy az általunk beküldött kérdő ívet vagy nem kapta meg, vagy elkallódván, ezt hozzánk visszaszármaztatni nem tudta. Miután egyesületünk fontos érdeke, hogy e statisztikából a zsidó iskolák egyike se hiányozzék, tisztelettel kérjük t. kartárs urat, hogy a mellékelt nyomtatvány felhasználásával az iskolájában használatos tankönyvekre vonatkozó adatokat velünk lehetőleg postafordultával közölni sziveskedjék. Együttal kérjük, hogy a jövő iskolaévben használandó tankönyvek megállapításánál egyesületünknek a zsidó felekezeti iskolák számára miniszterileg engedélyezett kiadványait minél nagyobb mértékben bevezetni sziveskedjék. Amennyiben bármely oknál fogva eziránt akadály merülne fel, kérjük, hogy e körülményről bennünket haladéktalanul értesítsen. Budapest, 1908. június 11-én. *Stern* Ábrahám elnök, *Hajnal* Jakab titkár. Reméljük, hogy az illető kartársak a kitöltött ivateket haladéktalanul az egyesület címére fogják küldeni (VII, Wesselényi-utca 44. sz.).

Az Izr. Tanítóképző Volt Növendékeinek Internátus-Egyesülete június hó 21-én tartotta *IV. rendes közgyűlését.* Ez az idén is kapcsolatban volt a most végzett tanítók szokásos *felavató ünnepélyével.* A közgyűlést *Barna* Jakab egyesületi alelnök nyitotta meg. Utána Dr. *Patai* József olvasta fel „*A mester*“ című remek *költeményét.* Azután *Bárd* Rezső alelnök tartotta meg *ünnepi beszédét.* Szép szavakban ecsetelte a néptanító hivatását. Kifejtette, hogy a tanítónak minden körülmények közt a néppel kell tartani, le kell szállni hozzá, fel kell világosítani és a szeretet, a folytonos önképzés és a közösség erejével azon kell lennie, hogy a nép között műveltséget és kulturát terjesszen. A szép gondolatokkal teli, jól megírt beszédét a hallgatóság szünni nem akaró éljenzéssel és tapsal fogadta. A most végzett kartársak nevében *Szabolcs* Árpád felelt ügyesen és talpraesetten.

Közkezen forgott a minden tagnak megküldött *titkári jelentés*, mely az év történetét ismertette. Ebből kiemeljük, hogy az Internátus-egyesület agilis vezetősége nagy buzgósággal és lelkesedéssel halad tovább a képző internátusának teljes kiépítése felé és az idén jóltevői segítségével megteremtette az egyesület kebelében a *házépítő alapot*. A tagok száma a következő: ágyalapító 25, alapító tagok száma 28, pártoló tagoké 118, rendes tagoké 355, kültagoké 231. A szaporulat a múlt évhez képest közel 300 tag. Az internátus költsége 1905-ben 1445 K, 1906—1907-ben 2960 K, 1907—1908-ban 3950 K volt. De dacára az emelkedő kiadásoknak, a vagyon évről-évre szaporodik. Ugyanis az 1905-iki közgyűlésen volt tiszta vagyon 762 K, 1906-ban 6000 K, 1907-ben 11.932 K és 1908-ban 14.083 K. A közgyűlés a titkári jelentést tudomásul vette és *Adler Simon*, a számvizsgáló bizottság elnöke javaslatára a pénztárosnak a felmentvényt megadta.

Este társas vacsoránál találkoztak az egyesület tagjai és szebbnél-szebb felköszöntőkben ünnepelték Dr. *Bánóczy József* igazgatót, a tanári kar többi tagját, az egyesület vezetőségét, de különösen az internátus gondnokát *Kemény Simont*, az új kartársakat és az egyesület buzgó közkatonáit. R. E.

Hymen. *Goldfahn* Anna kisasszonyt, a pesti izr. hitk. elemi leányiskola tanítónőjét, dr. *Goldfahn* Sándor bécstopolyai főrabbi leányát, július hó 14-én vezeti oltárhoz *Wurm* Márkus úr Budapestről. — *Braunberg* Manó zsolnai tagtársunk Nelli leányát július hó 5-én vezeti oltárhoz *Marmorstein* Márk ur. — *Gárdos Géza*, a pesti izr. hitk. hitoktatója június hó 30-án vette el *Guttmann* Malvina kisasszonyt főketerebesről. — *Weisz* Sámuel ajkai tagtársunk családjában június hó folyamán kettős ünnepség volt: Olga leányát, ki áll. isk. tanítónő Kispesten, eljegyezte *Vadász* Jenő úr Budapestről, Gizi leányát pedig eljegyezte *Horváth* Miksa úr Szombathelyről. — *Lipkovics* Emil, kassai tagtársunk, eljegyezte *Salamon* Etelka kisasszonyt, kassai tanítónőt. — Egyesületünk másodtitkárának, *Pintér* Ignácnak, a pesti izr. hitk. polg. leányiskola tanárának *Erzsi* leányát eljegyezte *Csillag* Lipót székesfővárosi tanító. — *Korányi* József, kispesti áll. elemi iskolai tanítónak *Ferike* leányát eljegyezte *Mezei* Albert úr Aradról.

Közgyűlés. Az *Eötvös alap* az idei közgyűlését aug. hó 22-én tartja meg. Az ülés az elnökválság folytán igen mozgalmasnak ígérkezik.

Az Orsz. Rabbiegyesület Havi Közlönye. Jun. 1-én megjelent a 3. szám a következő tartalommal: Dr. *Lőwy* Mór. — Szellemi mozgalmak. I. — Vallásügyi kérdések. Dr. *Schnitzer* Ármín. — A nyugdíjintézet kérdéséhez. I. Cselekedetek kellenek. Dr. *Eisler* Mátyás. II. Dr. *Fischer* Gyula. — Izraelita istentisztelet és lelkeszi szolgálat a letartoztatási intézetekben. Dr. *Klein* József. — Krónika. — Figyelmeztetés. — A lap szerkesztője dr. *Neumann* Ede. Előfizetési ára évi 6 korona.

Izrael története. *Stern* Ábrahám hittani könyvei, melyeket a bírálók és mindazok a hitoktatók, kik e könyveket évek óta használják, felette dicsérnek, új, átdolgozott kiadásban jelennek meg. A könyvek a közép- és polgári fiu- és leányiskolák I. és II. osztályai számára készültek és főképpen a közös iskolák hitoktatásánál váltak be kitűnően, de jó szolgálatot tesznek az izr. felekezeti polgári iskolákban is. Az I. kötet ára, mely az Ötkönyvet dolgozza fel 1.60 K, a második köteté, mely Izrael birodalmának történetét az első templom pusztulásáig öleli fel, 2 K. A könyvek megjelentek Singer és Wolfner könyvkereskedőknél: VI., Andrásy-ut 10. sz.

Filléres Könyvtár. Ifjúsági iratok, mesék történeti elbeszélések, versek gyűjteménye a *Filléres Könyvtár*. Izléses formájú, rajzokkal illusztrált köteteinek, amelyekből eddig vagy háromszáz jelent meg, igen nagy az olvasótábora. Ezer és ezer gyermek olvassa őket, nevet, szórakozik és tanul rajtuk. Végtelen olcsóság és választékos, igazán irodalmi tartalom: ez a *Filléres Könyvtár* ereje, sikerének titka, ebben van kelendőse. Néhány fillérért kap itt a gyermek neki való olvasmányt elsőrangú írók tollából. Csupa olyant, ami megtanítja magyarul gondolkodni, érezni. Iskolai könyvtárak számára ez a gyűjtemény különösen alkalmas, szülők pedig nem találhatnak megfelelőbb, kedvesebb, vizsgai ajándékot, mint a *Filléres Könyvtár* köteteit. A mostani sorozatban *Lőrinczy* György, *Jávor* Anna, *Egri* György, *Dingha* Béla, *Havas* István, *Sas* Ede munkái jelentek meg. A *Filléres Könyvtár* kiadója *Singer és Wolfner*. Egy füzet ára 60 fillér.

Megjelent. *A zsidóság egyesülése! Két felekezet-e a zsidóság.* Ily címmel érdekes, a kérdést részletesen tárgyaló füzet jelent meg *Krausz* Bernáttól. Ára 50 fillér. A füzet megrendelhető a szerzőnél: VIII., Röck-Szilárd-utca 17. I. em. 4. sz.

Fiuinternatus. A már régebben fennálló és jóhírű *Elemi és középiskolai Tanuló Otthon* (VI., Nagymező-utca 21. szám) az idén *fiu internatussal* bővül. A kitűnő szakértelemmel vezetett intézményt tagtársaink jó lélekkel ajánlhatják a szülők figyelmébe. Az internátus vezetősége a kartársak fáradozásait szívesen díjazza. Részletekről az e számban közölt hirdetés ad felvilágosítást.

Állást keres egy kitűnő képzettségű 40 éves tanító, ki jeles hebräista, kitűnő magyar és beszél németül, tótul és szerbül is. Mintsakter is működhetik (kablesze van elismert rabbiktól) és ha kell, mint segédkántor is funkcionálhat. Eddigi működési helyén az iskola gyermekhiány folytán feloszlik. Az illetőnek kitűnő működési bizonyítványai vannak. Ajánlatokat a lap szerkesztősége elfogad.

Kántortanítói állásra kerestetik okl. tanító, ki a vallásoktatásra képesítve van. Az illetőnek az énekkarban is közreműködnie, tehát zeneértőnek kell lennie. Tenorhang előnyben részesül. Csak a meghívott és megválasztott költségei térítettnek meg. Fizetés egyelőre évi 1200 K. Ajánlatok a szabadkai izr. hitközség előljáróságához küldendők.

Zsolnán lakó izrael. család négy 6—13 éves leánykája mellé okl. tanítónő kerestetik. Magyar, német, francia nyelv és zongorajáték alapos tanítása megkívánatik. A három nagyobb lányka a polgári iskola tantárgyaiból készítenendő elő. Bizonyítvány-másolatokkal felszerelt ajánlatok *Wiener Jakab* zsolnai tanító címére *Zsolnára* küldendők.

+ **Hugom** részére férjet keresek, vidéki izr. tanítót. Hozomány 2000 kor. Komoly választ „izr. tanító“ jeligével a lap szerkesztőségéhez kérek.

MÜLLER TESTVÉREK, BUDAPEST. = Vegyészeti gyár. Tinta, tus, aquarell és olajfesték gyártmányaik a legjobbak. =

Gleichenberg klimatikus = gyógyhely. = (S T E I E R O R S Z Á G.)

— NYÁRI ÉVAD : Május 15-től, október 1-ig. —

Félalpin, jellegű legkedvezőbb klimatikus viszonyok.

Gyógyjavallatok :

Légzőszervek, (hurut, asthma, emphysema), szívizom betegségei, idegbajok, rekonvaleszcencia.

Gyógyeszközök :

Inhalációs és pneumotherapia, szén-szavas fürdők, hidegvízgyógyintézet, gyógy-gymnastika, napfürdők stb.

Gyógyforrások :

Konstantin, Emma-forrás, Johanniskút, Klausenforrás. ☞ ☞ ☞

Gazdagon illusztrált prospektusokat küld, lakás- és kocsikról gondoskodik a FÜRDŐIGAZGATÓSÁG.

Kartársak figyelmébe!

A Gyorsírástudományi Társulat Gábelsberger-Markovics szakiskolája, Király-utca 98/b., a főváros legnagyobb és legkedveltebb iskolája. Ezen szakiskolában csakis szakavatott pedagógusok és okleveles gyorsírástanárok oktatnak, kik módszeres előadással a legrövidebb idő alatt fényes eredményeket mutatnak fel. A társulat legújabb intézménye, hogy ingyenes vitairási gyakorló-órákat tart, melyekre bárki, ki a magasfoku parlamenti gyorsírás iránt érdeklődik, jelentkezhetik. Ezen gyakorló órák vezetője dr. Halász Zoltán úr, parlamenti gyorsíró. A magyar-, német-, gyors-, gép-, helyes-, szépírás, valamint a kereskedelmi szaktárgyak tanulmányi ideje 5 hó és az összes tandíj 30 forint, tetszés szerinti részletekben. Tisztviselők és azok hozzátartozói, rokonok is, tetemes kedvezményben részesülnek. A végzett növendékeket az elnökség helyezi el. Elnök Forrai Soma, alelnök dr. Halász Zoltán és dr. Komor Gyula parlamenti gyorsírók. Felvilágosítást nyújt a szakiskola igazgatója, Révai Adolf szék. f. tanító.

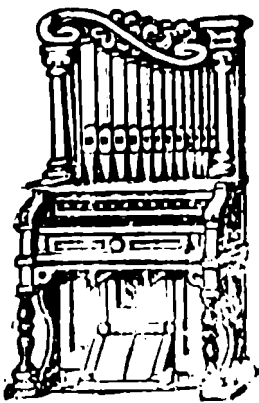
A t. Kartársak figyelmébe !

Az Elemi és középisk. tanuló-otthon (internátus) Nagymező-u. 21.
kéri a t. Kartársakat, hogy a szülők figyelmét a jóhírnevű nevelő-intézetünkre sziveskedjenek felhívni. Minden nekünk ajánlott növendék után évenként, mindannyiszor valahányszor a tanuló beiratkozik, 50-50 korona *tiszteletdíjat* juttatunk kartársainknak fáradozásukért; bejáró növendékek után pedig 20-20 koronát.

A Kartárs urak szives pártfogását kéri,

GYÓRS JÓZSEF okl. középisk. tanár
az Otthon tulajdonosa.

Prospektust bérmentve küldünk.

Cs. és kir. sz. amerikai Cottage szivólégrendszerű
HARMONIUMOKAT,
valamint európai rendszerű mint leg-
olcsóbban szállít

Pajkr Rezső és Társa,
Budapest, X., Delej-u. 11. (Tisztviselőtelep.)
Részletfizetésre 8 koronától feljebb.
Tanerőknek és lelkészeknek % engedm.

Pedálos harmoniumok mindkét rendszer szerint
és minden nagyságban
pontos orgonaméretekkel templomok és szemináriumok
részére mint gyakorló orgonák.
Bérmentes szállítás az utolsó vasutállomásig.

Feiwel Lipót utódai
BUDAPEST,
IX., Ipar-utca 5. szám.

Új árjegyzéket 1908. évre
ingyen és bérmentve küldünk.

Legszebb Legjobb Legolcsóbb

PAP LAN

PAP LAN

PAP LAN

szőnyeg, függöny, pokróc, ágy- és asztal-
terítők stb. nagy választékban, olcsó sza-
bott árak mellett.

Gichner János ágynemű-, réz és
vasbutor-gyárosnál

Budapest, VII. ker., Erzsébet-körut 20.

Fiókküzet Rákóczi (Kerepesi)-ut 86. szám.

Gyár: Kertész-utca 7. és 9. szám.

Árjegyzéket ingyen és bérmentve küld.

Első Leánykiházasító Egylet mint szövetke-
zet, Gyermekek- és Életbiztosító-Intézet (Buapest,
VI., Teréz-körút 40-42. Alapított 1863-ban). F.
é. június havában 1,816.900 K értékű új bizto-
sítási ajánlat nyújtott be és 1,632.900 K ér-
tékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosí-
tott összegek fejében 11,8.636 K 89 f. fizettetett
ki. 1908. január 1-től június 30-áig bezárólag
9,761.400 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott
be és 8,427.300 K értékű új biztosítási kötvény
állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó év-
ben 770.014 K 89 f. és az intézet fennállása
óta 13,167,900 K. 80 f. fizettetett ki. Ezen intézet
a gyermek- és életbiztosítás minden nemével
foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyö-
sebb feltételek mellett.

SINGER és WOLFNER könyvkereskedése

Budapest, Andrásy-út 10.

Elemi iskolai könyvek jegyzéke osztályok szerint csoportosítva.

	I. osztály.	kor. fill.
Müller Adolf, Magyar ABC és olvasókönyv (az izr. tanító-egyl. kiadv.)	---	—48
Müller Adolf, Héber ABC és olvasókönyv	---	—40
Schütz Manó, Első héber hangoztató ABC és olvasókönyv.	---	—40
Herczog Emil, Német ABC és olvasókönyv	---	—40
II. osztály.		
Barna, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyl. kiadv.)	---	—68
Radó, Magyar olvasókönyv	---	—68
Csukási, Bibliai történet. II. osztály számára (az izr. tanító-egylet kiadv.)	---	—50
Pintér-Sebestyén, Magyar nyelvtan II. oszt.	---	—30
Mendi Német olvasókönyv	---	—68
Deutsches Sprachbuch I. rész	---	—44
Német nyelv- és olvasókönyv a magyar ajkú népiskolák számára I. rész (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	---	—64
Mózes I. könyve, magyar fordítással bekötve (az izr. tanító-egyl. kiadv.)	---	—80
Ismeretkönyv, (az izr. tanító-egyl. kiadványa) 24. tetemesen jav. és imarendi utmutatóval bővített kiadás, bekötve	---	—80
Deutsch Henrik fordításával bekötve (az O. i. t. e. által eng. kiadv.)	---	—90 és 120

Székely, számtani gyakorlókönyv II. oszt. számára bekötve	---	40
Hoós, Dalkönyvecske 1 füzet	---	30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára I. füzet	---	50
Szigethy, Számtani példatár II.	---	36

III. osztály.

Barna, Magyar olvasókönyv, bekötve (az izr. tanító-egyl. kiadványa)	---	76
Radó, Magyar olvasókönyv	---	76
Pintér - Sebestyén, Magyar nyelvtan III. oszt.	---	40
Mendl, Német olvasókönyv bekötve	---	76
Deutsches Sprachbuch II. rész	---	54
Német nyelv- és olvasókönyv a magyarajku népiskolák számára, II. rész kötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	---	76
Mózes II. könyve, magyar fordítással bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadv.)	---	80
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	---	80
„ Deutsch Henrik fordításával bekötve	---	90
„ diszesebben bekötve (az O. i. t. e. kiadványa)	---	120
Lakits - Neiger - Kiss Áron, Földrajz bekötve	---	24
Bárdos, A magyar nemzet története, bekötve	---	56
Székely, Számtani gyakorlókönyv bekötve	---	48
Hoós, Dalkönyvecske I. füzet	---	30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára I. füzet	---	50
Szigethy, Számtani példatár III.	---	40

IV. osztály.

Barna, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	---	94
Radó, Magyar olvasókönyv	---	94
Pintér - Sebestyén, Magyar nyelvtan IV. oszt.	---	40
Mendl, Német olvasókönyv bekötve	---	94
Deutsches Sprachbuch bekötve	---	76
Német nyelv- és olvasókönyv a magyarajku népiskolák számára III. rész, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	---	94
Mózes III. és IV. könyve, (az izr. tanító-egyesület kiadványa (kötetje 80 fill.) összesen	---	1 60
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	---	80
„ Deutsch Henrik fordításával bekötve	---	90
„ diszesebben bekötve (az O. i. t. e. kiadványa)	---	1 20
Lakits - Neiger - Kiss Áron, Földrajz bekötve	---	56
Tergina, Földrajz	---	56
Bárdos F., A magyar nemzet története bekötve	---	56
Székely, Számtani gyakorlókönyv bekötve	---	48
Orbók, Egészségtan bekötve	---	40
Hoós, Dalkönyvecske 2. füzet	---	30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára. 2. füzet	---	60
Lerner, Bibliai történet I. rész	---	60
Szigethy, Számtan IV. oszt.	---	44
Kozma Körösi, Elemi isk. atlasz	---	70
„ „ „ szemléltetőképekkel	---	1-

V. és VI. osztály.

Radó, Magy. olvasókönyv (az izr. tanítóegyesület kiadványa)	---	1 30
Mendl, Deutsches Lesebuch bekötve	---	1 30
Mózes öt könyve, bekötve, kötetenkint 80 fillér, mind az öt rész egy kötetben	---	4 -
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	---	80
Imakönyv, Deutsch Henrik fordításával, szótárral, vászonba kötve (az O. i. t. e. kiadv.)	---	1 20
Lakits Neiger-Kiss Áron, Földrajz bekötve	---	72
Tergina, Földrajz V. és VI. oszt. számára	---	72
Bárdos, A magyar nemzet története bekötve	---	56
Tergina, A magyar nemzet története	---	60
Székely, Számt. gyakorlókönyv bekötve	---	72
Ertl H., Természetrész, kötve	---	64
Balázs J., Természettan, kötve	---	72
Irmey-Baló, Alkotmánytan, kötve	---	40
Pollák K., Elemi mértan	---	40
Mocnik - Orbók, Mértan kötve	---	48
Hoós, Dalkönyvecske. 2. füzet	---	30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára. 2. füzet	---	60
Orbók, Egészségtan bekötve	---	40
Lerner, Bibliai történet II. „	---	60
Szigethy, Számtan V-VI. oszt.	---	72

Könyvkereskedésünkben kapható bárhol és bárki által hirdetett iskolai tankönyv.

SINGER és WOLFNER könyvkereskedése.
VI., Andrassy-ut 10. sz.

Megjelent, új átdolgozott kiadásban

STERN ÁBRAHÁM

Izráel története I. és II. rész

olvasmányokkal, héber szemelvényekkel és nyelvi magyarázatokkal a közép- és polgári fiu- és leányiskolák I. és II. osztályai számára.

Az I. rész. Biblia történet a honfoglalásig Ára k. 1.60

A II. rész. A honfoglalástól az első templom elpusztulásáig „ „ 2.—

Megjelent: *Singer és Wolfner* könyvkereskedőknél Budapest, VI., Andrassy-ut 10. sz.

Gyönyörű ajándékkönyv a zsidó ifjuság számára.

Szemelvények a Biblia utáni zsidó irodalomból

Írta: **dr. Frisch Ármin** okl. rabbi és hittanár.

Ára füzve 6 korona, diszkötésben 8 korona.

Pallas irodalmi részvénytársaság (V., Kálmán-utca 2.)

Megrendeléseket egyesületünk titkári hivatala is elfogad.

FILLÉRES

Magyar fiuk, magyar leányok számára.

Szerkeszti:

PÓSA LAJOS.

Elbeszélések, regék, történelmi elbeszélések, versek, szindarabok és utleírások gyűjteménye. — Egyes szám ára 60 fillér, kettős szám ára 1 korona, hármas szám ára 1 korona 50 fillér, színes borítéku bekötésben. Megrendelésnél minden címért kü.ön 4 fillér portóra való küldendő be, hogy bérmentve küldhessük meg a rendelt köteteket. Iskoláknak, tanítóknak szívesen küldünk egy mintakötetet, valamint teljes jegyzéket a Filléres Könyvtár köteteiről.

Singer és Wolfner könyvkereskedése
Budapesten, Andrassy-út 10. szám.

Vizsgálati ajándékul és iskolai könyvtárak számára a legolcsóbb, legjobb és legalkalmasabb

KÖNYVTÁR

Most jelent meg:

265. Lőrinczy György: Kis diákjaim	— .60
266-267. Jávora Anna: A tárnoki csodakút. Képekkel	1.—
268. Egri György: Igaz is, nem is. Mesék, történetké. Hatodik gyűjtemény	— .60
269. Dingha Béla: Szivenincs királyfi	— .60
270-271. Havas István: A várkúti fiuk. Történet a mai időből. Képekkel	1.—
272. Lőrinczy György: Túl a sövényen	— .60
273-274. Sas Ede: Gyárfás vitéz. Történelmi elbeszélés. Képekkel	1.—
275. Egri György: Igaz is, nem is. Mesék, történetké. Hetedik gyűjtemény	— .60
276. Dingha Béla: A kis tüzer	— .60

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület könyvkiadványai.

A könyv címe	Engedélyezési szám	Ára
Héber ABC szerk. Müller Adolf. 15. kiadás.	30743/1906	—40
Imakönyv (fordítás nélkül) 27.	30743/1906	—80
Imakönyv Deutsch H. m. fordításával 22. „	30743/1906	—80
Mózes I. könyve Deutsch H. m. fordításával. 10. kiad.	47257/1907	—80
II. 6.	30743/1906	—80
III. 2.	30743/1906	—80
IV. 2.	30743/1906	—80
V. 3.	30743/1906	—80
Bibliai történet I. r. a II. oszt. szám. szerk. Csukási F.	30743/1906	—50
Magy. ABC-és olvasókönyv szerk. Müller A. 8. kiad.	47257/1907	—48
Magyar olvasókönyv a II. osztály számára. szerk. Radó Vilmos. 11. kiadás	47257/1907	—68
Magyar olvasókönyv a III. o. sz. szerk. Radó V. 9. k.	30743/1906	—76
Magyar olvasókönyv a IV. osztály számára. szerk. Radó Vilmos. 9. kiadás.	38071/1908	—94
Magyar olvasókönyv az V—VI. osztály számára. szerk. Radó Vilmos. 3. kiadás.	30743/1906	1.30
Magyar olvasókönyv a II. osztály számára. szerk. Barna Jónás. 4. kiadás.	47257/1907	—68
Magyar olvasókönyv a III. osztály számára. szerk. Barna Jónás. 5. kiadás.	38071/1908	—76
Magyar olvasókönyv a IV. o. sz. szerk. Barna J. 4. k.	38071/1908	—94
Magyar nyelvkönyv a II. oszt. számára szerk. Pintér Ignác és Sebestyén Manó 2. kiadás.	38071/1908	—30
Magyar nyelvkönyv a III. oszt. számára szerk. Pintér Ignác és Sebestyén Manó 2. kiadás.	30743/1906	—40
Magyar nyelvkönyv a IV. oszt. számára szerk. Pintér Ignác és Sebestyén Manó 2. kiadás.	30743/1906	—40
Német ABC-és olvasókönyv, szerk. Herczog Emil	30743/1906	—40
Német olvasókönyv a II. oszt. számára szerk. Mendl Lajos 8. kiadás	47257/1907	—68
Német olvasókönyv a III. osztály számára szerk. Mendl Lajos 7. kiadás	30743/1906	—76
Német olvasókönyv a IV. o. sz. szerk. Mendl L. 5. k.	30743/1906	—94
Német olvasókönyv az V—VI. oszt. számára szerk. Mendl Lajos 2. kiadás	30743/1906	1.30
Német nyelv- és olvasókönyv I. rész, magyar- ajku iskolák II. osztály számára. 4. kiadás	47257/1907	—64
Német nyelv- és olvasók. II. r., a magyarajku isk. III. o. számára. Szerk. Mendl Lajos 3. kiadás	38071/1908	—76
Német nyelv- és olvasók. III. r., a magyaraju isk. 4., 5. és 6. oszt. szám. Szerk. Mendl L. 2. kiad.	38071/1908	—94
Német nyelvkönyv I. rész, a II. osztály számára. Szerk. Mendl Lajos. 6. kiadás	30743/1906	—44
Német nyelvkönyv II. rész, a III. osztály számára. Szerk. Mendl Lajos. 4. kiadás	30743/1906	—54
Német nyelvkönyv III. rész, a 4., 5. és 6. oszt. számára. Szerk. Mendl Lajos. 3. kiadás	38071/1908	—76

A zsidó népiskolák számára a könyvpiacon megjelent felekezeti jellegű népiskolai tankönyvek közül egyedül a fent felsorolt könyveket engedélyezte a közoktatásügyi m. kir. Ministerium.

**Kartársak használjuk a mi könyveinket, ez egyesületünk
anyagi megerősödésének legbiztosabb módja!**

**Az egyesület kiadója: Singer és Wolfner
Budapesten, VI., Andrásy-út 10.**